

Свеска III.

Сарајево, Март 1892.

Год. VI.

Власник: АЕМ. Консистоарија.

Уредник: Б. Петровић, свештеник.

Христос воскрес!

Воскриније твој Христѣ Спасѣ,
 Ангели побѣгъ на небухъ, и
 нагъ на земљи подоби чистыиъ
 ѣрдцелиъ твоѣ љубити.

Овако наша православна црква са својим вјернима пјева на дан и празник славног Христовог воскресѣња, — на дан опште радости наше; на дан свети и свијетли; на дан спасѣња свијета; на дан који нас подиже са земље на небо, од смрти к животу; на дан када је сишао Син Божији у утробу земље, те избавио и извео од туда оне, који бијаху свезани вјечитим везама; на дан када се је умртвила смрт и разорио пакао; на дан кад 'но су се обрадовали праведници а пали нечастиви; на дан када је божанственом свјетлошћу озарено небо, земља и преисподња; на дан кад 'но је засијало из гроба красно и праведно сунце — живот вјечног почетка; на дан кад се отворише царски двери и засијала божанствена свјетлост, која је просвјетлила и избавила све правовјерне; на дан пасхе велике и

непорочне, — пасхе тајанствене, пречестне и узвишене, пасхе пресвјетле, — празника над празницима а са славом над славама.

*

Благо се ономе, који свето проводи овај дан; благо ономе, који живи и влада се, као што је заповједио Спаситељ наш људима; благо ономе, који се не подаје ништавим и варљивијем свијетскијем намама и страстима; благо ономе, који се учи закону божијем непрестано, те тако придобија души својој небесна блага; благо ономе, који као родна њива доноси обилате родове благодетног плода; благо ономе, који стоји на молитви с горећом љубави к' сведржитељу. О, благо ономе, који пажљиво мотри на лукавога и пакоснога духа, и чува се и брани од њега; благо ономе, који воли

чистоћу, те се не квари неваљалством и хрђавим помислима; благо ономе, који умним очима свагда гледа пред собом Бога свуда присутнога; благо ономе, који воли спасавајуће кајање, које му душу убијели, очисти и опере; благо ономе, који мрзи на гријех. О! блажен је онај, који познаје Спаситеља и саздатеља свога, и заиста је блажен и преблажен, и сто пута блажен, и блаженству његовом нејма мјере ни краја, он ће као љубими и мили син примљен бити у наручја Оца небеснога, уврстиће се у збор анђелски, и прославиће га Господ вјечитом славом, украсиће га вјенцом и наградом непропадљивом, назваће га сином свјетлости, нахраниће га хљебом небесним с дрвета живота, које је у сред раја (Апокал. 2, 7.); обућиће га у одјећу бијелу, и биће уписано име његово у књигу живота, те се неће избрисати из ње нигда (Апокал 3, 5.); и посадиће га Господ до себе и добиће све, и онда ће га назвати Господ и сином и другом својим (Апокал. 21, 9.).

* * *

Познајмо браћо, своје високо достојанство, своје одличје, познајмо неизмјерну и велику славу и блаженство, које нам је спремљено у вјечности. Свију нас тамо чека Отац небесни, он нас свију зове к себи: „*Одише мени сви који сте уморени и тешко обременени*“ вели нам Он; свакога зове Он, никога не изоставља; али се сви не осврћу на тај очински позив, нијесу то све овце из његовога светога стада, па има их и таквијех и баш доста, који не познају његове свете науке; не познају његове спасавајуће благодати; они ће бити као они, који не илукцији крајној одјежы, те неће моћи ући у стан небесни, остаће на пољу, и тада ће се љуто кајати и плакати непрестано; молиће за милост,

али је не ће добити; не познајем вас, ајте од мене, рећи ће им онда Господ, те ће поћи у муку вјечну.

Док још имамо времена, доклен нам још срце куца у прима, док нам се још није прекинуо конач нашег земаљског живота, завиримо подубље у душу своју, промислимо шта себи спремамо, осврнимо се око себе и запитајмо се: да не стојимо на крају пронасти, из које не можемо изићи? Да не идемо више по путу пронасти. Станте, тргнимо се на траг; чујте како Господ ономиће грјешну душу, и како је зове к себи: „*Зашто ти грјешниче, мене остави? Зашто се ти клониш онога, који те воли? Опомени се да сам се ја за рад тебе родио од Дјеве, и примих вид слуге; ради тебе сам младенца био; био сам као нишгји, понизио се, живио на земљи, мучио се, прогонство, укор срамоту, ругло, ране, пљување, подсмјех и сваке муке трпио сам, па најпошље погрдном смрћу — смрт на крсту поднио. Све сам ја то ради твога спасења учинио. Спшао с неба да тебе на небо подигнем; понизио се да тебе узвисим обореног и погаженог; убог био, да тебе сиромаша обогатим; срамоту поднио да тебе осрамоћена прославим; ране трпио да тебе поврјеђена исцјелим; умро сам, да тебе оживим мртвога. Ти си сгријешнио, а ја сам твој гријех на себе узео; ти крив, а ја казну претрпих; ти си дужник, а ја за тебе дуг исплатих; ти бијаше на смрт осуђен, а ја за тебе умријех. И на те све моје муке и страдања за те, ништа ме баш није нагонило, него моја права љубав к теби. Па зашто дакле самовољно ову моју љубав занемарујеш, па сам себе оћеш да убијеш.*“ (Из сочин. св. Тихона). „*Нијеси се ништавим новцима избавио од гријеха, врага, смрти и од пакла, него скупоцјеном крвљу мојом*“ (I. Петр. 1, 19.).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

„Опомени се овога и колика је велика цијена и вриједност за тебе дата. Мојом си крвљу и мојом смрћу откупљен. Сјећај се свијех мојијех заслуга, са којима сам теби заслужио опроштење гријехова и живот вјечни, те се покај, па ћеш се тако спасти. *Ешто стојим на вратима и куцам: ако ко чује глас мој и отвори врата, ући ћу к њему и вечераћу с њиме, и он са мном.* (Апок. 3. 20).“

О Божанственога, о љубезнога, о сладкога гласа — гласа, који нам спасење тражи! О преблаги и милостиви Исусе, и наш одкупитељу! Не уклањај се од нас грјешнијех, које си нас Твојом светом крвљу одкупио; него куцај и куцај у врата нашијех скамењенијех и окорјелих срдаца, куцај добро преслатким и спасавајућим гласом Твојим, да се тргнемо из дубокога сна, и чујемо пресладки и премили глас Твој; јер је Твој глас сладак, и образ Твој красан; па ћемо онда и сами искати, тражити и куцати, — куцати у врата милосрђа Твога. (Мат. VII. 7.).

Господ нас зове да се кајемо преко пророка и апостола, као кроз своје посланике и слуге, које као да узастопце за нама шаље, и преко њих приводи нас к себи и савјетује нас молећи овако: *По Христу вас даклеп молим, и молим вас Богом, по Христу да се помиришe с Богом. Па опет: обраћите се и одбацишe од себе сва неваљалства ваша па вам неће бити неправде у мукама, отуришe од себе сва неваљалства ваша, с којијем сте неваљало радили преда мном; па учинишe у себи срце ново и дух нов, и извршишe све моје заповиједи.* (Језек, 16, 30,—31). Овако као што овдје видимо и на другијем мјестима у писму, на мјестима писанијем пророцима и апостолима, приводи Бог грјешника и зове на кајање.

Зове нас Господ обећавајући нам вјечна блага, и као што милостиви отац своје чедо с малом јабуком мами к себи, тако и Он нас к себи зове, да би се на таква добра узбудили и обратили к Њему; о чему у пророчкијем и апостолскијем књигама доста тога налазимо. Па ево како нас зове Христос и обећава пресладки покој душама нашијем: *„Одишe к мени сви, који сте уморени о тешко бремењени, и ја ћу вам покоја дати. Узмишe јарам мој на себе и научишe се од мене, јер сам Ја крошак и смјеран срцем, и наћи ћете покој душама вашијем. Није ви нећете наћи правог одмора и блаженства осјем мене. Зашто се гођ ви латишe, никакве ви нећете праве користи од тога видјети, свудје вас без мене предусрета права невоља и зло. Богатство, част, слава и уживање овога свијеша, које тражишe, само вас више товари него вам олакшава, више ће вас уморити, него смирити. Одишe к мени сви уморени и нашоарени, да вас ја упокоим и смирим.*“ Овога милога и сладкога гласа не треба грјешнице да се оглушимо, него да се обратимо и дођемо милостивом одкупитељу нашем, да нађемо покој својем душама.

Зове нас к себи Господ с дјелима милости, која примјењује к себи самом и обећава за њих велику милост своју у овом привременом па и вјечном животу.

Данашњи свијетли Христов празник ничим се не може тако и толико поштовати, као дјелима љубави. Св. апостол Павао говори о овоме овако: *Ако језике човјечије и анђелске говорим а љубави немам, онда сам као звоно које звони, или прапорац који зечи. И ако имам пророштво и знам све тајне и сва знања, и ако имам сву вјеру да и горе прелјећам, а љубави немам, ништа сам. И ако раздам све имање своје, и ако предам шијело своје да се са-*

жеже, а љубави немам, ништа ми не помаже. (Кор. I. посл. 13. 1—3).

Колико је мила Богу међусобна наша љубав, то се види из многијех јеванђелскијех изрека: *По том ће сви познати да сте моји ученици, ако имате љубав међу собом.* (Јов. XIII. 35). *Који љуби брата својега у видјелу живи и саблазни у њему нема; а који мрзи на својега брата у шами је, и у шами ходи, и не зна куда иде, јер му шама заслијеша очи.* (I. соб. посл. Јов. II. 10—11). А за оне, који мрзе на људе, свети Јеванђелист изрекао је ове страшне ријечи: *Сваки који мрзи на брата својега крвник је људски.* (I. соб. посл. Јов. III. 25).

Ако се завадите с киме, на сваки начин треба да настојите да се што прије помирите, сјећајући се оне ријечи апостолске што каже: *Сунце да не зађе у гњеву вашему.* (Ефес. IV. 26), т. ј. мирите се одмах онога дана. Најпоузданији начин мирењу јесте: понизност и усрдна Богу молитва, са којом се одбија од завађенијех пакосни дух. Снажна и понизна молитва тако је велика, да се и нехотично покорје завађени, те се мире с друговима, па и сами пакосни врази овако се савладају. Ако будемо праћтали добродушно и драговољно онијем, који нас вријеђају, онда ће и нама опростити Господ гријехе наше, као што то сваки дан потврђујемо ми у молитви Господњој: *И остави нам дугове (гријехе) наше, као што и ми опраштамо дужницима нашијем.* Господ нам је показао примјер подпуне невиности и безазлености, молећи се за оне, који су га приковали и распели, те и ми угледајући се на то, треба да истинито молимо Бога за оне, који нас ненавиде, мрзе и вређају; премда у почетку је таква молитва врло тешка, али послјије она нам чини утјеху; а снисходећи човјечијој слабости, треба да иштено мира с њима, би-

вајући им услужни и чинећи им добра, пазећи на Божанствену апостолску науку: *не дај се злу надвладаши него надвладај зло добром.* (Рим. XII. 21).

Није чудо кад кривац иште мира, него је похвално и Богу мило, када увређени први се стара и настоји о томе помирењу, за такве се испуњава ријеч јеванђелска: *Благо онима, који мир граде, јер ће се синови Божији назвати.* (Мат. V. 9).

Кад видимо болестника не треба да га коримо, него да га сажалјујемо, желећи му олакшицу и да га посавјетујемо; тако ваља чинити и према душевно болестним, и који су узбуђени и потрешени, или каквом другом немоћи снађени; не треба за уврједу уврједом враћати; и онда ће се и нама зајам вратити, те и према напсијем слабостима указати љубав, и тако испуниће се на нама ријеч апостолска: *Носите бремена један другога, и тако ћете испуниши закон Христов.* (Гал. VI. 2).

Господ као наш Творац дао нам је и лијекове потребите. Да смо ми били послушни вољи Божијој, онда не би живили на земљи, него у рају и блаженство наше било би у међусобној љубави.

Ко не жели ближњему спасење, него се још радује његовеј несрећи, таки је гори од демона, ком је као духу пакостном својствена таква жеља, али се човјаку то не може опростити, и тај није Христов ученик, него издајник његов, јер Господ све оно, што чини човјек човјеку, прима као за себе, а међу тим не жели ближњему оно, што ни себи не желиш, тако ћеш доказати спрам њега праву љубав.

Ако оћеш да одржиш побједу над својим непријатељем, покажи му и учини љубав а по могућности и добротинство, те тако ћеш тијем осрамотити злобнога

духа, и учинићеш да се спасе брат, а особито брат твој.

Као што сђ уништи трулост у храни, или као што ватра сагори хрђу с метала, тако исто љубав изкоријени из срца људског злобу и пакост.

Ко љуби ближњега свога, тај заиста и Бога љуби, а који мисли да он љуби Бога, а мрзи на ближњега, лажа је. Права љубав састоји се у дјелима милосрђа и у добротинству. Видиш ли ти сиромашка који гине у невољи, помози му чим можеш. Од онијех, који много неимају Господ много и не тражи, него само нека је са свега и искреног срца; али кога је Бог обдарио сувишком, тај је и дужан много помагати. Видиш ли кога у великој жалости, или у болести, или у другој невољи, утјеши га, па ће и тебе утјешити Господ. Тражи згоду и сваку прилику да будеш коме од користи чим било, и колико можеш; утири сузе плачнима, па ће и твоје сузе отрти Господ; моли се Њему за страдалце, па ће и твоја страдања ублажити преблаги Господ; не осуђуј грјешнике, па ни тебе не ће осудити праведни Судија; нахрани гладнога и жеднога, па ћеш се и ти удостојити небесне трпезе у царству Божијем; обиђи и посјети болеснога и тужнога, па ће и тебе онда утјешити Господ са доласком св. Духа.

Гдје је љубав, ту је и благослов Божији, а гдје ње нема, ондје је тама и мрак грјеха, ондје је живот пакостнијех врагова и лицемјера. Йубав је најпоузданији начин за спасење душе.

Ако ли ми по својој слабости не можемо дуго постити, молити се и чинити друга добротинства, бар онда да поупинемо то са љубави.

Између свију дјела милости Господу је најмилције, а нама је најбоље за спасење

то, ако обратимо грјешника с пута безаконја на пут спасења, такоме ће опростити Господ множину грјехâ његовијех, а о томе нас увјеравају ријечи апостолске: *Браћо! ако ко од вас зађе с пута истине, и обрати гако, нека зна да ће онај, који обрати грјешника с кривога пута његова, спасти душу од смрти, и покрити мноштво грјеха.* (Јаковљ. V. 29—20). Али онај, који наврати кога на хрђав пут, тога чека пакао огњени.

Ми видимо у св. Писму, да ће у велики дан опћега Суда Божијег, када ће се ријешити судба свакога, нарочито ће се удостојити благослова Божијег само они, који бијаху милостиви својима ближњима; они ће се удостоити од Бога високе части; у тај велики дан пред свијем горњијем силама, пред свијем свецима и пред цијелијем свијетом, они ће бити названи синовима свјетлости, благословени од оца небеснога, и наслѣдницима приправљенога им царства од постања свијета (Мат. XXV. 34.).

Благо човјеку, у коме је љубав Божија, он је већ нашао Бога (Св. Јевр. Сирски.) *Бог је љубав, и који стоји у љубави, у Богу стоји и Бог у њему стоји.* (I. Соб. п. Јована IV. 16). У коме је љубав, тај је заједно с Богом и вишије од свакога; у коме је љубав, тај се не боји, јер права љубав прогони на поље страх, као што вели св. апостол: *У љубави нема страха, него савршена љубав изгони страх на поље; јер страх има муку. А ко се боји није савршен у љубави* (I. п. Јов. IV. 18). *У кога је љубав ни кога нигда не мрзи, све вјерује свему се нада и све шрти.* (Кор. XIII. 7.). *У коме је љубав тај испуњава вољу Божију, тај је ученик Христов, јер је Он сам рекао: По том ће сви познати да сте моји ученици ако узимате љубав међу собом.* (Јован. XIII. 35).

Благо ономе који је нашао љубав, и е њоме отишао к Богу, јер Бог знаде своје, па ће их примити у наручје своје. *Делашељ љубави биће у стању с анђелима и цароваће с Христом.* (Твор, св. отаца 1848. стр. 7. књ. 5.)

Св. Јован богослов находећи се још у великој старости свагда је говорио: *дјецо љубите и пазите један другога.* Кад у га за то упитали, зашто он непрестано

напомиње ову заповијед, онда им он на то одговори: *ако је ко испуњава онда је доста и она сама за спасење.* (Правосл. правств. Богосл. Еп. Платона 205 стр.).

Какво је необично чудо, који има непритворну љубав, тај испуњава сав закон, јер испуњавање закона то је љубав (Рим. XIII. 10).

Ништа дакле није скупље од љубави ни на небу ни на земљи.

Без вјере и моралног живота не може се развијати и јачати научно богословско знање.

Историја човјечанства показује нам: да су људи од најстаријих времена вјеровали, да над-природна, њима недоступа (трансцендентна) сила господари свијетом, што се нај-јасније огледа у њиховим космогоничним митима, које су облачили у форми разних појава природе и исказивали у конкретном облику приче.

Током времена све је више и више род људски уздизао се из примитивног стања, и међу тим се код њега почело јасније рађати духовно сунце, — разбудило се духови из тврдог дубоког сна, осјетило нужду трком пресекати преко многих космолошких препона, тражећи свој највећи идеал, којег и нађоше: Оца, Учитеља и Избавитеља — нађоше Господа свога.

Дух, као највећи организатор у свијету, живо се кретао у свима областима знања и науке, продукти су његови велики проналасци и открића, највеће хипотезе, које бијаху обвијене у недогледној густој тами, постадоше јасне, јер је дух тежио постићи истину, којој га гоњаше урођена (иманентна) човјеку искра духовна. Она га непрестано потицаше и чисто као говораше: Погледај више себе, горе к небу окрени духовне очи своје — тамо ћеш наћи апсолутну истину, која те је од памтивијека пољубила и поставила те царем васељене, као микрокозам, да њом вољно управљаш.....

Човјек се покори свом унутрашњем чувству, потражи и нађе чисту очинску љубав, ма да на њу не одговори љубављу, повјерова да „нешто“, што у унутрашњости његовој живи и гони га

бољему, узвишенијему, идеалному, мора да му је озго и дошло, да је то особити дар неба, а уз то је појмис врхунац дубине божанствене мисли, запливавши у безгранично море божанственог свепоућства.

„Све, што ми називамо проналаском, открићем, у ширем смислу, јест откриће, које се развија изнутра према спољашности и даје човјеку предосјећати његову сличност с Богом. — То је синтез свијета и духа, који даје најрећније увјерење у вјечној хармоничности бића“ — (Гете). Волтер, за ког је све, што је свето, било жртвом његове грубе ироније, будући изазват деспотизмом римским, подвођаше под једну категорију папске заблуде и факте еванђеља, ал опет душевно признаваше битност и свепоућство Божије, те се и изразио: „глас васељење свједочи о његовој могућности, глас срца нашег говори, да се њему треба клањати.“

„La voix de l' univers atteste sa puissance,
„Et la voix de nos coeurs dit qu'il faut l'adorer.“

Та права и неизмјерна љубав небесна, посла роду човјечијем љубљеног сина свог, који се прими тешке учитељске дужности, путоваше пјешнице по свим могућим мјестима, проповиједаше народу науку своју, поткрепљиваше је разним чудесима и због нас поднесе неизмјерна страдања и муке. Доста је помислити само на фарисеје, књижнике, Пилата, среброљубивог Јуду, на онај трнови вијенац из поруге постављен на Спаситељевој глави, оне немилосрдне ударце и плување по лицу, распеће на крсту, закивање ексера на Ње

говим рукама и ногама, на оне Његове пошљедње ријечи: прискорени итѣ дѣша моа дже до смрти!“ (Мат. гл. 26, ст. 38.)... на оне горке сузе Његове мајке, која дијељаше душом муку љубљеног сина свог; доста је, велим, преставити то само у мислима, па да човјек поими ону неизмјерну љубав неба: „иотѣклѣтъ же кою љубоку къ нѣмѣ Богъ, ажъ ище грѣшникомѣ ищѣмѣ нѣмѣ быти Христосъ за ны обрѣ.“ (Рим. гл. V. ст. 8.).

Страдање и мученичку смрт поднесе Спаситељ с мукама за нас и спасење наше, а славним васкреснућем показа: да је истинити син Бога, створитеља свијета. Живим фактима доведе народ до убјеђена у чисту вјеру његовог божанственог посланства, вјеру у истинитост његове науке и на тој вјери установи цркву, препуњену божанственом љубави и тврдом надом, којој никаква сила не може на пут стати, као што је рекао: „козиждъ цркови моо и крѣти доко не шдољѣтъ ии“ (Мат. гл. 16, ст. 18.).

Апостолима својима предаде дужност проповиједања и ширења науке своје, а Сам се славно вознесе на небо и сједи с десне стране Оца свога, таквим начином: „Богъ авѣа ко плоти, шприкѣла къ дѣтѣ, показа итѣломѣ, проповѣдѣмѣ бытъ ко азѣцѣхъ, кѣрѣкла к ѣмѣ, козишиа ко глѣкѣ (Тимотеј, гл. 3. ст. 16.). И она чврета вјера оста и појављиваше се свуда равна сама себи, примајући к себи само то, што се назива објективним христијанством.

Наука се Христова на све стране бујно ширила, налазила свуда присталица, не гледајући на многе сметње, које јој из завијети подметнуте бијаху, не гледајући на разне начине, којима се служяху људи с познатом својом девизом: Циљ оправдава ерества. И занета њиховим тим средствима, која обично бивају оруђем слијепог фанатизма, посташе жртвом многи ревносни мужеви христијанства. Неки би етрголав разапет, а неки преклони главу оштром мачу, неки доврши живот у чами, заточењу, а неки се стропошта под гомилом хладног стијења, неком катедра проповједничка би пламено згариште, неком ешафот и инквизиција; а сви скупа не робоваху духом, не уступаху од истине учења пред страхом смрти, вјерни осташе завјету небеског гласа, те зато их мјесто земних позорних мука, у замјени очекиваху у царству вјечите славе међу свим небесним силама, гдје Серафими купе бесмрће с дрвета живота, који је уз сами Бо-

жији престѣ, такве радости: „иужѣ око не видѣ и обхо не гмыша и на ирдѣчѣ челоѣкѣ не кзидоша, ажѣ обгогоки Богъ љвѣащѣмѣ его“ (1 кор. гл. 2. ст. 9.).

Хиљадама примјера даће нам историја цркве, ако се у њу загледамо, гдје људи, сазнав, да овај привремени живот наш није ништа друго до заговетка, одејек неке више цјелине, — страдају, примају мученичке вијенце, дубоко увјерени, да тим мало што губе, а много добивају: губе оно што је кратко, добивају оно, што траје вјечно, остављају прах и пепео земљи, траже крајње необходимо, побјеђују свјетско самољубље и таштину, завист и болесно чулно наслађење, траже тишину анђелску, а све им то доноси тврда вјера: „И ѣа итѣ покѣдѣ, покѣдѣишиа ѣмѣ, кѣра наша“ (1. Јоан, гл. V. ст. 4.).

И даће: „Аминѣ глѣголю кѣмѣ: ѣце иѣмѣ кѣрѣд ѣко зерно гордиши, речѣте горѣ ии: приди отѣодѣ тѣло и придѣтъ: и ничѣже неѣозложѣшѣ едѣтъ кѣмѣ.“ (Матеј, гл. 17, ст. 20.).

Ми, синови XIX. вијека, живимо у далеко срећнијим приликама, него што су наши оци и учитељи, страдаоци и мученици. Све нам је пред собом, готово предато у рукама, јасно и чисто. Само нам остаје покорити страсти и болесну земну фантазију за славом и уживањем свјетским, гласу наше чисте савјести, саћи са позорнице самообмане, а ићи „јединому на потребу“, придржати се јаче корјена и основе свега знања, како философског, тако и морално-религиозног, пригрлити еванђеље, библију; ту ћемо наћи, поред дивног појетичног изложења, и особитог склада ријечи, којима се изражава света појезија, и највише духовне хране, умирити се и задовољити се. „Човјек, који мисли, више и више проницава у библију и нико је не оставља без задовољства. — Читање библије — то је бескрајни и вјерни извор утјехе. Ја не знам чим би могуће било њу сравнити.“ — (Вилхелм Хумболт, брат чуведеног природоиспитаоца Александра).

Пажљивим читањем библије, човјек добива шире и јасније погледе о Богу, себи и природи, напредује у морално-религиозном животу, усваја чистоћу христијанске истине, а то му јако помаже у даљем његовом васпитању и образовању, и заједно тјеша га надом на загробни живот. Човјеку се треба старати, да што боље проникне у дух и суштину христијанске религије, да придаје свакој ријечи достојно значење, које јој припада, не упуштајући се у својевољно сло-

бодно тумачење, јер има мјеста, која с прва погледа изгледају противурјечна сама себи. — Њих треба тумачити алегорички. „Уплив религије преживљује све радости земаљске. Он јача, што више органи труну а тијело се примиче свом распадају, он је сличан вечерњој јасној звијезди на хоризонту живота, која ће се — ми смо у томе убијеђени — у друго вријеме јавити јутрењом звијездом и упутити своје луче кроз сјенке и мрак смрти.“ („Consolation in travel“) — Гумфи Деви „пошљедњи дани природоиспитаоца“, стр. 240.).

Не гледајући на све указане примјере и удобности, човјек није кадар, или боље рећи, не ће да хармонише физичку природу с принципима морала, да у својим дјелима и поступцима даје такве примјере, које би у очима других били јасно и правилно огледало његовог наравеног карактера. Ал опет слабост се та код разних људи врло различито и појављује, што поглавито зависи од веће или мање способности дубоко проникнути у дух християнства, те према томе и њихов живот није у једнакој мјери уткан са захтјевањима и достојанством религије, коју исповједају. Сасвим је природно, да су тим везани и степени одговорности њихове пред Богом, од тога зависи јачина грјехова, по томе се могу и раздијелјивати, ради чега ћемо се ми обратити светом писму.

На разним мјестима св. писма ми сретамо диобу људи у наравеном одношају на три групе: *тјелесне, душевне и духовне*. С погледом на такво пораздјељење, људи се пораздјељују и у одношају приближења Богу и Бого-познању. Тјелесни, (тако да га назовемо) човјек, рођен од тјела (Јоан. 3, 6.), живећи искључиво тјелесним животом, прије свега брине се за задовољење инстиката тјела, а више тежње свог бесмртног духа оставља на задњем плану. — Сасвијем је наравно, да је најмање способен достизати узвишене истине богословског знања; страсти и пожуде његова тјела заносе га, овлађавају свима његовим силама, савршено га учине пасивним, робом њиховим, захтјевајући од њега, да им се беспорно покорава, непрестано им служи тако, да он нема могућности улучити слободну од свјетских брига минути, да се преда мислима Богу, не зна шта га доцније очекује, није кадар, или му недостаје времена осврнути се на еванђелске ријечи: „*ниде блика ткога ко идѣ, многог*

книѣ тког подѣ током погледѣ гнилогѣ, покрѣтѣ тѣм чѣркѣ.“ (Исај. гл. 14, ст. 11.).

Душевни човјек, већ како говори писмо, не прима високих и недостижних тајна духа Божјег (1 Кор. гл. 2, ст. 14.), ма да и у наравеном погледу стоји и више, ипак је још недостојан до савршења духовног; он још једнако и одвећ силно љуби своју душу у смислу душевних обавеза к свијету, и нема у себи довољно силе и воље, да је погуби ради Христа и Евађеља; т. ј. да жртвује својим душевним привезаностима, када то захтијева сазнање неопходности испунити еванђелску заповијед, а тим јасно показује, да је још неспособан сазнавати надмашаје блага царства Божјег над благом земаљским. Своје поступке сакрива испред очију других, као спуж што се скрива у своју љуску, ма да није у стању издржати до краја, већ у малом маштању износи све, што је у унутрашњости његовој скривено.

Само духовни човјек, (Гал. 6, 1), који је успио, ма да, може бити, и послје дуге очајничке борбе са самим собом, презрети страсти и пожуде, живећи и идући духом, т. ј. руководећи се у свом животу вишим духовним цијељима, може без сметње проницати у тајне религиозно-богословског садржаја. То није све. — Тај је човјек и друге, невјеште, незнајуће, способен и готов научити, а упануле у заблуђење упутити на пут истине, једном ријечи — бити правим богословом у вишем смислу те ријечи. Док се тјелесни човјек ни мало не брине о свом наравеном самоусавршавању, већ на против усрдно пребива у злу „*ка дни жикоти конгш*“, док се душевно зауставио на пола пута к усавршењу, дотле духовни нема с њима ничега заједничког. Он памти заповијед Спаситеља: „*Бѣдите окршнини, ако же Отцаѣ некиниѣ окршникѣ етѣ*“ (Мат. гл. V, ст. 48.); и у испуњењу њеном тежи, да се приближи својим савршенством Богу. Разумије се и духовни човјек никада се не ће сравнити са својим прволицом, али ће се све мало по мало вјечно и бескрајно приближавати њему, и већ само то приближавање послужиће за њега бољим ереством за разумјевање тајна Божјих. Томе нас приводи и прости примјер из практичног живота: много боље може дознати дотични човјек својства лица с којим је у додиру чешиће од осталих, који нијесу имали прилике познати се с истим.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Гријехови удаљују човјека од Бога. У причи Божјој човјек се представља у виду блудног сина, који је оставио свог оца и удаљио се на страну далеко (Лука — 15, 13.) — страну гријеха. Удаљујући човјека од Бога, извора свијета, стојећи међу њим и Богом као нека преграда и лишавајући човјека једног из најмогућнијих срестава богопознања, општења с Богом — гријехови сметају човјеку управити свој ум у дубоко море богословског знања. И тако грјешник не може бити добрим богословом.

Да, роди се, или, ако допустите, изроди се по гдје-која личност, која, у прилог извјесне професије живота свог, окорјело се упише сијати плијевље у винограду господњем, и, удешавајући своје лажно пропагандисање што више примамљивијем уху слушалаца, на толико их привуче к себи, да гледају на њега, као на какав ауторитет, допуштају печатати његове радове, које као капиталне радо купују још за велику цијену. Таквим начином дотична личност фигурира као quasi научни богослов, не знајући, или му бар не иде у рачун знати, да је према св. пиему и његовим дубоким пнеуматичким символима савршено неспособан проникнути у дух христијанства, предајући се једино свом априорном разуму већ да су то плодови његовог поквареног ума и срца. (Разумијем В. Пелагића међу нашим), За то се треба чувати од таквих људи, који кваре народ, особито младеж, чија је душа као восак, док тек ступа на позорницу овога свијета, јер: „дакољ, ако лекъ рикла, ходитъ никъ кого поглотити.“ (1. Петр. V., 8.).

Знаменити умни великан, пред којим сваки природоиспитаоц мора преклонити главу своју, Кеоплер, с успјехом довршив свој рад „о хармонији свјетова“ — не занесе се својим генијем, не приписа с правом достигнуту палму научне славе самом себи, већ помоћу самог Промисла, којем се на свршетку скромно и обраћа: „захваљујем ти, створитељу мој, што си ме ти удостојио, да се радујем свом производу и гордим дјелима Твојих руку. Ја сам дознао величину твојих дјела, у колико је мој ограничени дух могао разумјети Твоју бескрајност. А ако сам ја казао што-год недостојног Тебе, ради славе своје — опрости ми најмилостивије!“ . . .

По свему је јасно, да добрим богословом бива само онај човјек, који стоји на довољном

високом степену наравственог савршенства. Примјери су пред нама: боље производе у области богословске литературе, принадлеже оним пастирима и учитељима цркве, који су се по преимућству прославили својим светим животом; такви су н. пр. испуњени духом више помазаности, која прониче у саму душу човјечију „мока и рѣчи“ св. Јована Златоуста; такви су поражавајући дубином богословске мисли производи св. Григорија Богослова, такви су и не мање дубокомислени производи св. Василија Великог.

Сви ови примјери говоре у корист те мисли: да високо наравствени живот помаже развићу и утврђењу научно-богословске мисли. Но имамо ми и такве примјере, који да не може боље доказују и то, да грешни живот или убија сваке појаве богословске мисли, или их отклања с правог пута. — Познато је, да су многи из јеретика у наравственом одношају стајали одвећ и одвећ не високо. Такође је познато, да су наши прародитељи, док су се налазили у стању безгрешном и блаженом — виђели Бога не „ако зирцаломъ къ гданин“ (1. Кор. гл. 13. ст. 12.) већ „лицем к лицу“. Таква близина њихова к Створитељу давала им је могућност да знаду у савршенству све разумно Божје (Рим. 1. 19.), т. ј. све то, што је могуће знати Богу. Но, где! — Адам и Ева погријешеше, заборавише својства Божја: свезнање, свудаприсутност и свемогућство; њима се прохтјело било сакрити од свуда присутног, а кад им то не испаде за руком, тада покушаше бар утајити свој гријех од свезнајућег Бога, или га преставити у некој другој боји. Чим да објаснимо такво понашање окупаних у гријеху прародитеља наших? — Тим, што је гријех успио упливсати на њих. Одмах по грјехопаду у њима проговори савјест: почеше се стиђети једно другог, не гледајући на то, да су обоје једнако ниско пали.

До каквог је степена интезивности морало доћи то ново за њих чувство стида у моменту, кад су морали ступити пред лице Божје, који се ту јавља с њиховом појавом грозним судијом — наградодаваоцем за гријех! — гриже савјести, стид и страх суда — све је то скупа породило у наших прародитеља жељу по могућности даље одложити онај час, у који су они дужни били дати Богу рачун за дјела своја. Шта више, прародитељи сигурно жељели би, кад би им то могуће било, са свим се и сакрити од лица Божјег, та жеља бјеше у њих тако силно развијена, да

су, као што знамо, заборавили били још и о таквим својствима Божјим, као: знање и свуда-присутност.

Што је било с Адамом, то бива и с његовим потомцима. Грешност људи и страх пред судом и наградодавцем, рађају у њих тежњу подавити у свом сазнању тешку за њих мисао о неизбјежности тог суда, и заједно с тим затајити, у колико је више могуће, грозну за грјешнике слику њима на лице — пријатног судије. Грешник би хтио избјећи, примање награде за грјехове, но где! — сањајући у себи о ганутном предчувству будућег суда, он почиње одрицати и могућност суда и, шта више, биће самог Судије. — Разумије се, да ту о ма каквим успјесима научно-богословског знања не треба ни говорити. Но то је већ крајњи степен сурвања у бездањ зла и грјеха, који је могућ тек у вријеме савршеног пада религиозно-наравственог живота. До таквог степена наравственог пада нијесу долазили ни сами прародитељи, ни већина њихових потомака.

Извор и суштина грешности прародитеља састојала се у самотврђењу, т. ј. у гордој тежњи са свим се сравнити с Богом, идући својој цијели не путем, који им Бог показа, док су живјели у рају, обрађујући га и налазећи се у непрестаном опћењу с Богом, већ оним путем, који им се учинио zgodнији, пријатнији, значи, којим им је било лакше достићи своју цијел. И занета, кушалац их је слагао да обиду само од забрањеног дрвета, обећавши им, да ће им се одма после пробе отворити очи „же раздмкати докоре и лбкког.“

Обећано бјеше много, а од њих се готово ништа не захтјеваше. И збиља што може бити лакше, него окусити од плода? — И прародитељи окусише. Но ми знамо чему их доведе њихов залагај. Обећање кушатеља није се збило, Адам и Ева не посташе боговима, а што се тиче познања добра и зла, то су они занета дознали какво се добро закључује у потчињењу себи савршено вољи Божјој, какво ли зло у противљењу њој.

Грешност Адама, као што је познато, по природним законима наслједствености, прешла је и на синове његове. Суштина, почетак и корјен те грешности лежи опет у самотврђењу и слабовјери, т. ј. у тежњи: живјети, мислити и

вјеровати не тако, како Бог заповиједа у свом откровењу, већ тако, како налаже човјеку његова сопствена воља и сопствени разум, пренебрегнувши ону: „кѣзъ кѣры не козможеш обгодити Богъ“ (Јевр. гл. 11. ст. 6).

У религиозним питањима, рјешење којих по самој суштини својој треба да је основано на вјери, ма да се свршава и при помоћи разума, човјек хоће да се задовољи једино разумом и при посредству њега хоће да објасни себи све, шта више и оно што улази у област религиозних тајна. При том он се увлачи у непознату за разум област недостижног и већим дијелом копрца се у лукаво сплетеној мрежи својих умозакључака.

Одовуда читава серија философских заблудења и црквених саблазни, јереси итд., у преглед којих бисмо се са задовољством упустили, али бисмо тим изашли из колосјека наше теме.

Гдје-кад, после дугих и мрачних покушаја проићи у мрачну област недостижног, човјечији се разум парализује и човјек, расчаравши се у силама свог раскиданог грјехом ума, савршено избјегава расуђења о религиозним предметима, чувајући се, да не пане у заблудење и потчињава се слијеној вјери, која, искључујући могућности зрелог усвојења религиозних истина, шкоди успјесима научно-богословског знања, који се нуждава живе и разумне човјечије воље, знања, које говори: ма да и нема никаквих података одрицати уплив извјешћа, која се саопштавају откровењем, а усвајају вјером ради појасњена најнедостижнијих идеја у области религије, ипак би било крајношћу виђети извор њихов једино у откровењу, против које говори само откровење у лицу светог апостола Павла.

Небројено примјера могли би навести за потврду те мисли, да грешност човјечија шкоди успјесима његовог научно-богословског знања. Првим вјесницима божанственог открића били су св. пророци и апостоли; бољим тумачима његовим били су свети оци и учитељи цркве, зато и свакоме, који жели проникнути у тајне, које су саопштаване откровењем, необходимо је очистити дух и тијело од грешне покварености, а како још од првог грјехопода сваки човјек тежи угодити својој злој вољи, природним, пак, силама побједити своје грешне тежње не може — то је

потребно молити за себе у Бога помоћне благодати сваком, који ревностно тежи религиозно-научном просвећењу, те да топлим молитвама приступа свом светом раду, пјевајући у царству

природе: „копком Господеки кѣ жикотѣ моєлик, пок Богѣ моєлиѣ дождекѣ илѣ (псал. 103.).

Лазар Т. Перовић, Херцеговац,
студент академије.

Св. Саво, први архијепископ српски.

Са кратким прегледом историје српске цркве до XII. вијека.

Говорио поп **Јован Гргуровић**, на првој светосавској бесједи у Љубушком 14. јануара 1892. год. (Свршетак.)

Већ смо напријед чули да су римски свештеници поплавили Хрватску и тамо затрли народно осјећање. Тиме су се они оснажили и примакли Србима и сада је час да јаче распростра своју дјелатност и по српским земљама. Исто тако са истока примакли су се и Грци и по српскоме народу ширили и угонили своје господство и језик. Рим и Цариград имали су двије са свим супротне тежње, које се никако нијесу дале сложити. Ове двије јаке и супротне струје одавна се прегоне и сада сударе се на српскоме земљишту. Римски и грчки попови подијељени су у два непријатељска табора и сукобили се на српским леђима, војујући сваки за свој рачун. Тешко је ово било јаднијем Србима подносити! Срби су тада више но икад стрепили, јер су сваки час пред очима имали гроб отворен, који с једне стране отвараше Грци, а с друге Римљани. Знамо већ одавна да се помрзио исток и запад, а сада, када дођоше ближе у додир, по себи се разумије да је та мржња морала се и појачити. У овом времену постане у Цариграду патријархом Михаило Керуларије, коме пође за руком да наговори грчкога цара Мономана, те позатвара све латинске цркве по Цариграду 1043. год. Папа римски лав IX. овај акт протестира и због тога буде састављен сабор у Цариграду. На овоме сабору мјесто да се помире, а оно још јаче заваде се Грци са Латинима. Ту избије и разлика о вјеровању св. Духа (filioque) због чега Грци прокуну Латине, а Латини Грке. Исток и Запад са свим се подијеле и Керуларије одвоји Грке од Латина.

ев. Духу; уз Римљане остану само они, који су политички били притијешњени, па им се није могло иначе. Видећи ово папа стане се срдити, па да би ојачао уплив у јужним Словенима, обнови дукљанску Митрополију и потчини јој српско приморје до Дубровника а по западу стане проповиједати креташке војне и подизати запад на исток под видом ослобођења Христовогроба у Јерусалиму. Ови креташи највише су имали пут преко српских земаља. Српски народ од њих је морао стрепити и пред очима држати готову своју погибију, јер су ови имали поруку сваку државу, која не признаје св. оца папу, да присвоје и доведу у крило римске цркве. Креташи кроз српске земље мало су кад мирно пролазили, него би нападали и плачкали српска села; али за то опет Срби су им се вазда јуначки одуприли или би их пријатељски предуерели, те од непријатеља начинили пријатеље.

Кад српски кнез Бодин од Грка ослободи своје земље, олабави веза дукљанскога митрополита са Римом, за то одма папа 1121. год. пошаље плашт дубровачком митрополиту са наредбом да чисти „слизму“ т. ј. православље из Захумља, Србије, Травуније и Горње Далмације, а дукљанском митрополиту нареди да се покори дубровачком.

По смрти Бодиновој српска држава распаде се на ситне племенске државице и у земљи створи се анархија, којим се наши непријатељи користеше — И црква српска била је издијељена на више страна; неки источни дијелови били су независни а остало издијељено Дубровнику и Солуну.

Словени су већ тада имали довољно својих људи, који су се у богословским питањима добро разумијевали. Највећи дио Словена пристане уз Грке због кривог западног тумачења о

Српски жупан Урош Велики 1120. год. дође Босну у мираз мађарскоме краљу и од то доба она је бивала вазда у врло незгодним положа-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

јима. Помоћу маџарске владе у Босни је јачало римско свештенство, које је за наш народ било неприродно; за то и наћићемо тамо да се богумилска јереса развила више него и у једној српској покрајини. Просто буди речено: у Босни је богумилство одзив велике религиозне западне скучености. Ово богумилство у Босни било се врло ослабило и много је штете донијело српском народу, а нарочито у доласку Турака.

Овако од прилике било је жалосно и узмућено стање Срба и осталих Словена на Балканском полуострову у половини XII. виј. Блгари налазећи се на истоку ближе к центру византинске снаге, подлегну Грцима и приме грчку јерархију, а Хрвати будући на западу приме латинску службу и јерархију. Једини Срби налазећи се у средини између њих одрже своје и једно и друго. У историји Срба до овђе нећемо наћи ништа друго до то: да се српски народ склања Риму а сад опет Цариграду, али то се не смије назвати колебањем у вјери, него добра и мудра тактика народних вођа, да се одржи и очува између два велика и снажна непријатеља. На српски народ ратовао је Исток и Запад, т. ј. Цариград и Рим. Источни цареви тражили су вјечиту политичку надмоћност над Србима, помоћу чега опет и цариградски патријарси настојаху одржати и своју црквену власт, а папе из Рима тражише и једно и друго. Ова тешка и мучна времена у српском народу утврдила су идеју: по што по то имати своју државу и народну цркву и тако отрести се и Цариграда и Рима. Али се ово није дало лако учинити. За ово огромно дјело требао је огромни ум, а малена Србија није га имала; обични човјек није га могао извршити, него је требао ванредан ум, кога ће Бог за то нарочито назначити. И доиста у овим мучним и критичним временима на српском обзору јавља се Велики Немања, који српски народ уједињује и ослобођава Цариграда, а одма за њим долази његов син св. Саво, који опет црквом уједини Србе у душевну заједницу и тиме их ослобођава Рима и Цариграда.

Немања је био српски краљ. Ступио је на владу 1159. год. Његови ђедови и прађедови бивали су српски жупани. Споменуте године наслиједио је очевину у Рашкој, а то је био само неки дпо од српских земаља. Немањин задатак био је велики и у оно вријеме тежак; ујединити и ослободити од туђина српски народ била је

жеља Немањина. За велику његову мисао требала му је љубав народна, а донекле и пријатељство сусједа. За ово отпочне по народу задати цркве и манастире и тако задобије за се љубав народа. У почетку нађе и наслона код византинскога цара, који није умιο увиђети Немањину жељу. И тако Бог му поможе те у брзо присвоји земље, којима владаше многи српски кнежеви и жупани; а земље, које су биле под Византијом, такођер једну по једну поизотима и присвоји за вријеме цара Исака Анђела, који свој живот трошаше више у источном раскошлуку, него у државноме послу.

Ето тако Немања је остварио српску државу и престао је страни политички уплив у српском народу, али је питање сада, је ли престао вјерски уплив Рима и Цариграда и да свештеници источни и западни не сруше је? — Чеси и Пољаци бијажу сачували своју спољашњу независност, али изгубише унутрашњи строј и народну цркву, а Хрвати због римских сплеткарија изгубише и једно и друго. У ово вријеме Рим је био једна страшна аветиња, која прождираше јевропске државе и народе. Уз то имајмо на уму још и то: да су српске земље биле кланац, кроз који пролазише многе и велике западне војне на исток за проширење велике духовне папине империје. Али промисао Свемогућег нађе међу Србима човјека, који ће све те несретне околности к сретноме крају привести, и тај велики и знаменити човјек по српски народ био је син српскога краља Стевана Немање.

Немања је имао три сина: Стевана, Вукана и Растка. Растко је био најмлађи, а родио се оне године кад је Немања освојио Босну, т. ј. 1169. Ово име Растко добио је на крштењу. Васпитавао се у дому родитеља у св. правосл. вјери. Одма из малена показивао је велику љубав према св. православљу и особиту наклоност к читању св. књига.

Кад се Растку навршило од рођења 17 г. на свагда остави краљевски двор и родитеље, а то је било овако: По ондашњем обичају у Немањин двор дођу светогорски калуђери, да за своје манастире просе милостинју, Растко се вазда радовао, кад би видио свештеника и желио би ш њим по коју из св. писма проговотири; и тако он се и са овим калуђерима упусту у разговор. Калуђери су Растку највише проповиједали о душевним љепотама пустиничкога жи-

вота, а то се њему баш највише и допадало. И сад више, него икад заљуби се у Бога и у своје младо срце прими ове Спаситељеве ријечи: „Иже оставит дом, или братију или сестри, или отца или матер — или села имене мојега ради, сто-рицеју примет и живот вјечни наслиједит“ (Мат. 19. ст. 29). Знајући да га родитељи неће од себе пустити, договоривши се с калуђерима, замоли оца те га пусти у лов; а из лова побјегне у Свету Гору. Видећи родитељи да им Растко за дуго не долази из лова ожалосте се и пошаљу људе на све стране да га траже. Немања, познавајући душевне наклоности свога сина, сјети се да би лако могао Растко побјећи са калуђерима у Свету Гору, те изашље једног војводу са неколико момака да га и тамо траже. Дошавши војвода с пратњом у Свету Гору, нађе Растка међу калуђерима, гдје се моли Богу, и одма по Немањиној заповијести лилно на њ навали да се кући врати. У томе Растко замоли војводу да се одмори и у манастиру преноћи па ће тек сјутра дан заједно се сви повратити, што овај и учини. Те ноћи се Растко искраде од пратње и замоли једнога калуђера, те га потриже у монашески ред и да му име *Саво*. Кад у јутру војвода виђе младог калуђера Саву у црној калуђерској раси, изненади се и би му врло жао. Саво скупи своје свјетске хаљине и власи са писмом, те спреми оцу, а сам остаде у манастиру, носећи мјесто порфире црну покајничку хаљину, а мјесто скиптра крст у руци.

Саво се и у калуђерству одликовав хришћанским врлинама и тиме био вазда најљепши примјер осталим калуђерима. Био је врло милоствив, те много благо, које му родитељи наживање спремаше, сиротињи дијелио, а сам бос је ишао, сув љеб јео и воду пио. Био је скроман, да никад за себе није какве части тражио; а вазда је вруће желио да његов народ буде срећан и да у њему узцвјета православље. Живот је најрадије проводио у строгом посту и молитви и читању св. књига. Често је пута писао писма родитељима, показивајући им у њима небесна блага у строгом хришћанском животу и утврђујући их у чистој љубави према св. православној вјери. Савиним утливом Немања је по Србији подигао многе цркве и манастире, пажљиво тријебио сваку хришћанску јерес, па најзад са женом и сам се покаљуђерио. О овоме најбоље нам свједочи и једно Савино писмо, које је пи-

сао своме оцу из Свете Горе, и које гласи: „внимајв земном царсјеви помазаним апостолским духом, ти проsvјетил својих људеј православијем, истребил јереси, разрушил јеси дјаволекаја ки-пишта, воздвигал јеси цркве к Богу. Није должно тебје исполнит слово сина Божија, које гласи у св. Еванђељу: Аште тко хоптет по мње ити, да отвержесја себе и возмет крест свој и по мње грјадет.“ По овоме писму, које се по краља и народ громовито свршавало у државној скупштини на Благовијести, 25. марта 1195. год. Немања се плачући опрости са својим народом, владу преда свом најстаријем сину Стевану, и Вукана му да у помоћ и он се у осамдесет другој години свога славнога, а патничког живота покаљуђери у ман. Студеници, добивши име Симеун.

У брзо иза овога Симеун са многим благом упути се и оде сину Сави на виђење у Свету Гору. Од овога блага, које Симеун донесе на Атон, Саво начини манастир „бјел Вилиндар у сред Горе Свете“ за склониште ерпским иноцима. — Манастир овај и сад постоји, но на жалост и ерпску срамоту са свим запуштен и у бугареким рукама — Иза овога Симеун није дуго живио; изнурен од старости и великим и тешким државничким пословима умре на Савиним рукама; а кроз годину дана иза овога за многа добра и богоугодна његова дјела на земљи св. наша правосл. ерпска мати црква прогласи га за свеца под именом: св. Симун миротоцац и служи му св. службу сваке године 13. фебруара.

По смрти св. Симеуна браћа у Србији нијесу дуго у миру живјела. Папа није могао гледати ерпску државу као православно; свој прет свађе увуче међу Вукана и Стевана и они се „стану отимати о царство.“ Папа привуче на своју страну Вукана и обећа му дати краљевску круну. Добивши од папе у помоћ Маџаре, Вукан зарати на Стевана, прогна га са пријестола и сам се испод папине руке прогласи за краља Србије. Ушљед овога у Србији створе се велики метежи и несреће. Брацка ерпска крв немилице лила се на све стране. Грозота бијаше велика и нека немилата слутња свакога обузимаше. Пропасть Србије бијаше на прагу, а маџарски хусари витлаху се по њој као нека страшила. Црни гласови о Србији простираху се на све стране допирући и до Савиних ушију; плач сиротиње, цика мале дјеце и шкрипа зуби ерпских рање-

ника бијаху прави гром за родољубиво Савино срце. Саво ово више није могао трпљети. У договору са братем Стеваном дигне нетљено тијело св. краља Симеуна, свога оца и донесе у Србију пред браћу Вукана и Стевана. Пред браћом својом над св. тијелом св. краља Саво изговори родољубиву бесједу, која је браћу тронула и опоменула како треба љубити домовину и народ свој. Несретни Вукан поражен овим ријечима, плачући падао је к земљи пред св. тијелом свога оца, и молећи за опроштај љубио у руку свога брата Саву. Стеван опет постане краљем Србије, а Вукан му се до гроба закуне вјерношћу и оданошћу.

По овоме Саво смјести св. тијело свога оца у манастиру Студеници, а сам се упути по Србији да је пропутује. Народ је Саву свуда одушевљено причекивао, као оно Спаситеља, што у Јерусалиму причекаше; а он је опет свој народ на сваком мјесту родољубивим и као мед слатким бесједама кријепио. По том поврати се опет у Свету Гору 1207. год. оставивши Србију у реду у миру. Но тај ред за дуго није трајао, што ћемо сад виђети.

Хенрих Дондола, дужд мљетачки са кретањима освоји Цариград и уништи грчко царство. Српски краљ Стеван од овога случаја побоја се за се и за државу, те похита да са Млечићима свеже пријатељство и ожени се Аном, унуком Хенриха Дондоле. Папа је вазда тражио начина како ће се умијешати у Србију и српске послове; па како је Ана била Латинка преко ње одма стане радити о преневијерењу српскога краља и народа. И доиста Ана упливише на свога мужа толико да се овај стане у вјери колебати. Чувши за ово, тада већ, архимандрит Саво у Светој Гори похита у малу Азију у Никеју грчкоме цару и патријарху, представи им жалосно стање Србије и заиште да се у њој постави један независан Архиепископ, који ће чувати православље у Србији. Кад се цар и патријарх увјерише да иначе није могуће, ма и преко воље дадоше независност српској цркви и по њиховој жељи сам Саво морао је бити Архиепископ српски.

Сад опет Саво по ново долази у Србију и доноси јо независност цркве и слободу вјере, а његов брат Стеван радо га причекује. Србији сада не треба ни папа из Рима ни патријарх из Цариграда; она има свога независног Архиепископа, који врши све потребе у Србији. Саво

одма нареди брату Стевану, те сагради манастир Жичу и кроз једну годину иза тога т. ј. 1220. год. вјенча га краљевском круном у истом манастиру, и од тада вазда су се у том манастиру вјенчавали српски краљеви до данас, изузимајући Твртка, који се вјенчао на гробу св. Саве у Милешеву.

Проглашење српске цркве независном и вјенчање Стевана краљевском круном западу се није допадало, зато одма и подигне се краљ маџареки да казни Србију. Но у овом случају до боја није дошло. Архиеп. Саво својом мудрошћу одврати маџарског краља од ратовања и створи га пријатељем Србије.

Сад је Србија за дуго била на миру и унутрашње се уређивала. Архиепископ Саво подигао је по Србији цркве и манастире и поред њих заводило српске школе. Постави осам епископа и раздијели их по краљевини тако да су им столице биле: у Зети, у Стону, у Пећи у Будимљу, у Раси, у Тошници, у Моравици и у Босни, а његова столица, као архиепископа српскога била је у Жичи, из које се доцније за вријеме цара Душана у Пећи подигне и српска патријаршија. За ово вријеме архиеп. Саво много је пута посјеђавао све српске крајеве и народ утврђивао у својој народности и лијепој православној вјери и отуда иза себе најљепших успомена оставио. Тако свуда, а највише у нас по Херцеговини налази се поред путева на много мјеста у камену читавих стопа изрезаних од коња или од човјека и то се приповиједа, да су стопе св. Саве и његовог коња. Из овога види се да народ није сматрао свога Архиеп. Саву као обичног човјека, него као Божијег посланика, који је по Божијем духу имао велику моћ своју.

Пошље свога четрнајестогодишњег светог и узвишенога пастирскога рада у српскоме народу, а у шесет четвртој години свога живота архиепископ Саво, нашавши у Србији себи замјеника, пође на исток да пропутује и обађе св. мјеста. На овом путу проведе три године, и враћајући се из Јерусалима умре у Бугарској (у Трнову) у гостима цара Асена 1236. год., гдје буде са највећим почастима и сарањен. На годину дана иза овога Савин синовац, краљ Владислав са многим властелом и владикама пође из Србије у Бугарску, открију тијело Савино и нађу га од трулежи недирнута. За многа богоу-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

годна његова дјела на земљи св. наша правосл. епископа мати црква прогласи га за светитеља и установи му свој спомен сваке године 14. јануара. Краљ Владислав са пратњом подигне св. мошти св. Саве и смјести у манастир Милешево у Херцеговини на видик и поклонење цијеломе Српству.

Тијело св. Саве почивало је у Милешеву до 1595. год., а тада бездушни Синан-паша пренесе га на Врачар код Биограда и спали на већу жалост и муку епископа народа.

II. господо! Ово, што до сад рекох кратки су потези из живота и дјела нашега великога светитеља и вечерашњег слављеника св. Саве. Ја вас овим мојим разговором прилично позабавих, али за то опет не мислим да сам икоме био досадан. Ако ми ко и примјети да сам био дугачак, онда му одговарам да сам то урадио за то, да би смо боље и лакше појмили живот и рад св. Саве код нас Срба, при чему опет украђујем себи свако ласкање да сам и приближно могао одговорити својој доброј жељи и великој цијељи овога мога говора.

Као што смо виђели св. Саво установио је епископ јерархију, уредио епископску цркву и тиме избио мијешање Рима и Цариграда у епископске поелове, због чега се у Србији највише и ствараше смутње и свађе, које епископски народ и државу често пута и до коначне пропасти довођаху. Св. Саво по епископским земљама први је почео ширити епископску литературу и подизати епископске школе, ради тога оне га и славе данас, као на дан његове смрти свуда на свој најсјајнији и највеличанственији начин. И док траје епископске школе и Српства до тле неће нестати успомена светитељевих у нама, па и ако је Синан-паша његово св. тијело спалио. Успомене о св. Сави у нашем народу чврсто су укоријењене, управо за нашу душу тако срасле да су оне један дио ње постале и да ми без тога не би могли никако живљети. И благо нама као народу док имамо својих светитеља и великана, које треба да високо цијенимо и држимо, јер нам се тада не треба бојати да ће нас икад туђа углађеност и сјајност са свога природнога

пута скренути. Ја сам сретан, што могу исповиђети и у овако свечаној прилици да се епископ историја својим заслужним људима може пред свијетом на особити начин подићи, јер је мало на свијету народа, који се са Србима у томе могу изравнати; али за то опет господо и Срби браћо, имајмо вазда на уму да се вредноћа свакога народа на свијету мјери по његовим заслужним људима, и што један народ више умије уважавати и цијенити своје заслужне мужеве, да их вазда више има.

Добро смо могли разумљети да је св. Саво у часу, кад је највећа опасност наступила за епископску државу и народ, понио барјак спасења и да је Божијом помоћу побиједио. Св. Саво подизао је цркве и школе и у њима ширио епископску просвјету, без које не би знали шта смо нити могли као људи на свијету живљети, и ово нам је највећи аманет од њега, кога треба да његујемо и чувамо као зеницу свога ока; мирно је завађену браћу међу собом и са непријатељима, и тиме нам оставио примјер да са свакиим у љубави живимо, а највише међу собом. Помагао је потребне, надгледао невољне и тјешно удвијелене, а за све ово сам је морао патити и штеђети. У кратко да кажем, васколики живот св. Саве био је посвећен Богу и народу, па за то је и добио највећу награду — славу на небу и на земљи.

Нека би свемогући Бог удијелио да сваки Србин узме себи за образац живот св. Саве на земљи, како би се пристојно могли одужити Богу, цару и народу и тиме испунио аманете свога највишег светитеља и назвао се достојним његовим потомком. Амин.

При крају сјетимо се још и оног нашег највишег добротвора и праведног оца на земљи, који и славом и дјелом потпомаже нашу просвјету и овакова славља наших заслужних и великих људи, те спомињући Његово име заткимо му дуг живот и добро здравље, а то је Његово Величанство, наш милостиви ослободилац цар и краљ Фрањо Јосиф I. Живно!

Свештеничка трезвеност.

Св. апостол Павле, пишући Тимотеју посланицу, рекао је у лицу Тимотеја свему Хришћанству: „Подобитъ оубо никонъ кыти . . . трезвенѣ. . .“ —

Како пак, треба разумјети ову ријеч „трезвен“, то ће нам казати св. Јован Златоусти, који тумачећи ову ријеч вели: „служитељ Божији ваља да буде трезвен, т. ј. да прозире, да има

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

много очију са свију страна, да има општар поглед, да му око ума не заклапа..., да дише огњем и већма него војсковођа, који и дању и ноћу лебди над војском, ваља да је на опрезу.“

Као год, што је у вријеме, кад је апостол Павле ово писао, била нужна трезвеност свештеничка, тако је и данас, чини ми се, још већа потреба, да свештеник буде трезвен. С' тога ћу и ја овђе по могућности, да у кратко развијем узроке, зашто је нужно, да данас, православни свештеник буде трезвен т. ј. на опрезу.

Прво ћу почети са манама, које се јављају у крилу наше св. матере цркве, које поникосе због нетрезвености свештеничке.

О лабавости праве и истините вјере у нашем народу, па на жалост и у самом свештенству, ја сам већ писао и рекао у колико ми је онда било могуће (види: Дабро-Бос. Источник“ од 1889. год. број 19 и 20 стр. 303.), па и данас велим: „окрени се с десна на лијево, па ћеш наћи на свакој страни људи, који ће ти рећи: вјера је своје преживјела, или: нашем провјећеном времену не требају никакве религиозне поуке, које се косе са научним напретком његовим,“ и томе подобних надри-научно-филозофских изрека. Због овакијех сметова, тако да их назовем, нужно је православно свештенику, да је наоружан правом хришћанском науком, т. ј. да буде трезвен, да би змију могао одмах, чим главу из руке помоли — угући.

Овome имам, да придодам оне проклетe „записе,“ које пишу нека браћа свештеници и учитељи. Зар не читаш болан, у твојем требнику правило, које ти изриком вели: „Идѣтѣи же къ прѣкой главоѣ, и, стѣхѣи глаголет . . . или дѣкидѣи дѣлѣи, и илинѣ личниѣкѣи полниѣкѣи, на кѣю ги кѣшаютѣ:“ Не ваља то, одговараћеш за то Богу!

„Брак је основ породичног и друштвеног живота и њихова благостања, части и морала; он је извор државног бића и сјајна узданица васколиког народа на свијету. Без њега, нити би било народа, нити цркве, ни државе.“ (Говори историја народњег развића.)

Сад ми неки може рећи: о браку је писано, и брак је описан са свију страна најопширније. — Нема ствари на земљи, о којој није писано или говорено, па људи опет с' пуним правом пишу и говоре, и то с' намјером, или да

нешто пронађено додају, или нешто лажно одузму, или да некога поуче или да пробуди међу људима заспалу мисао о тој ствари. — Прије свега замолићу браћу свештенике, да сваки у својој нурији изброји, колико има пари да невјенчано живе (у конкубинату), колико их има, да су растављени Високопречасном консисторијом или Високопреосв. Архијерејом, па живе муж овдје, а жена ондје (наравно, сваки је нашао себи пар), или овакијех, који живе на овај начин: муж тужи своју супругу, попу, проти или владици, један пут, други-пут, трећи-пут, а четврти-пут он се спајташи са неком, а видећи то оде од мужа, нађе себи каквог момка или удовца и тако живе, а за њих, нит' зна поп, ни прото, ни владика.

Сада сваки свештеник, — рецимо — само у Босни и Херцеговини нека истинит број лица, која живе по горе наведеном начину, напише у својој нурији, па нека се то све на једном мјесту сабере и сума ће бити . . . грозна, а сваког брата свештеника, мора облиати етидѣи црвен кад то види.

Шта је овome узрок? Први и најглавији, — ја мислим, — овако вођење браћних парница, јер брачне парнице врло се олако узимају и хрђаво воде, изузимајући, наравно, Високопречасну консисторију и неколицину свештеника. Ево примјера: Дође свештенику човјек и тужи се на жену, свештеник каже, или у најбољем случају напише „позивницу“ за његову жену и њега, да дођу у тај и тај дан. Осване тај дан. — Свештенику случајно баш тај дан падне посао у нурији и он, наравно, по дужности оде од куће. — Дођу на уречени дан муж и тужена жена, нема свештеника, они чекај, чекај, до мрака, те тако муж кући, а жена у род. За тај случај заборави свештеник. Прође мјесец, два, три, и муж се накани, те опет попу дође. Господин попо, шта ћу ја са оном мојом жентурином? А свештеник ће: па дођите у тај и у тај дан! Осване и тај дан; дођу муж и тужена жена, (што је риједкост, јер више пута неће жена да дође, — вели, тамам, да ме зове владика нећу! шта ћеш сад!?), свештеник их на свој начин испита, изгрди, замоли, да иду кући и да живе у љубави.

Јок, жена неће, па неће жива с њим, јер, вели, пријети, да ће ме убити. — Свештеник се на то ражљути, пак ће њима: напоље! немам

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ја ни за ово, што сам вас до сада сулио, никакве награде. И пошље те пресуде муж кући, а жена у род.

Пошље неколико неђеља, или мјесеци, чује се, он нашао некакву пушћеницу, а она удовца или пушћеника па се ш њиме спарила, и то тако до судњег дана.

И тако разноврснијех подобних овоме пријеру има.

Многи ће сада на ово да рекне: па дедере кажи како треба? Ти рушиш постојеће, дед' зидај ново! Јок, брате, то није мој посао, ја хоћу да упрем претом у рану, а ко је лијечник нека тражи лијека. Дужност му то налаже, Бог ће га за то питати! И опет поново велим: „брак је камен, који се меће у темељ цркви, брак је основ држави! Због тога нуждан је пријеки лијек, да се лијечи овај народ, који је окужен. Од куда је све зло и неваљалство, које напоменух и у вјери и у браку? Ово ми се питање, баш згодно наметну, јер се сјетих да сам се неки дан разговарао са једним старцем сељаком и он ми рече: „Није то брате било прије овако, ова је несрећа одскора!“ „Свештеници наши, немарни су!“

Ко је мудрији и вичнији перу нека о овом пише! На посао браћо, да стресемо са себе љагу.

Трезвени будимо!

Ово су две мане, које се увукоше у крило свете мајке цркве, због свештеничке нетрезвености.

Можда ће ми когод замјерити што сам ово све написао као с' брда с' дола, што сам о овоме почео говорити, а нијесам по правилима састава, завршио, ја и опет на то кажем, да је намјера овога чланка, да упре претом у ране а ко је лијечник нека лијечи, уједно, да опеменем старију, умнију браћу свештенике, да је дошло на ред, да се и о оваким стварима почне писати да се једанпут избију из главе мисли: „шта се то мене тиче, има ко о томе бригу водиши!“ или: „немам ја ошуда никакве хасне!“

А како, да те се, болан, не тиче, кад си и ти човјек, и ти си члан неког друштва за које мораш да живиш, да за њ' дишеш, радиш па ако је нужно и умиреш!

Завршићу са ријечима, којима сам и посветио овај чланак:

„Подоклетъ буре ипкопѣ кити трезкѣ.“

У Брком.

Мих. Јовић,
свештеник.

Још једна о цркви Херцега Стефана у Горажди.

На каменој плочи више врата оглашене Синан-бегове џамије у Чајничу, а у бејтовима (стиховима) исјећеног арапског натписа, који би гласио:

„К'луп ихја Синан бег уздијарим ја пуп бу џамии клди хош ихсан гелун јалваралум ол улу зулцелале таки бизе терехум кила субхан тепекјурле чикардум тарихуни: Гјузел олди мунасиб бејтирахман.“¹⁾ Када му се значење слогова у бројној вриједности пошљедњег стиха. —

¹⁾ У ерском пријеводу би по прилици натпис гласио: „Проживје Синан бег у овом мјесту, начини ову џамију, — учини врлу доброту (племенито дјело); ходите да молимо онога великога Бога, да би нас опростио — онај Бог; сми слом изведи датум: Лијепа постаде кућа божија.“

„Зрно до зрна — погача,
„Камен до камена — палача.“

„Гјузел олди мунасиб бејтирахман“ — значи бројкама, онда ћемо добити бројни редак од:
 $20 \div 7 \div 30 \div 51 \div 162 \div 602 \div 98 = 976.$

Зброј тих бројака изнаша 976, те то је 976. година по Хицрету, т. ј. када је бивши царско-турски намјесник у Босни — Синан бег (976.—980) саградио себи задужбину у Чајничу, и уза њу с десне (западне) стране октогоналном басену слично — турбе, гдје он и жена му — Шемси кадуна — вјечни санак бораве. Преко пута је друго турбе, а у њему су укопана два сина и једна кћи Синан-бегова. —

О тој џамији — њезиној љепоти и величини овдје говорити, било би сувишно. О њој

је говор у дугачком мом чланку — „Чајниче у народној традицији,“ што ће мислим у „Глас. зем. музеја,“ 1892. године изаћи. У томе је чланку говор о постанку Чајничачког и свим старинама чајничким, па и о тој задужбини. С тога би ово моје мрчење у овоме цијењ. листу било неумјесно. Но ипак има нешто, што ми је стегнуто — натукнуто у наведеном чланку, а стоји у свези са насловом овога мога мрчења, те би га рад био овдје надопунити, а особито налазећи се овдје, као чедо питомог југа херцегове земље, у његовом сјеверу — „дринској кнежини“, одужићу се сјени моћног Стефана, како знам и умијем, а: ко зна боље, широко му поље; јер ја сам Херцеговац.....

*

Синан бег оженивши се сестром Мехмед бег Соколовића, великога везира царског, на име „Шемсом“, која се као хришћанка звала — „Симана“, осигура му пура након трогодишњег намјесништва (976.—980.), 1568.—1572.) у Босни, — „беглук“ у Херцеговини, гдје је пуних 20 година, као бег херцеговачки у Чајничу проживио. Ту је већ прве године свога намјесништва (976.) подигао џамију и осигурао је многим добрима, раштрканим по Херцег-Босни, као што се то чита из његове преко 40 листова броширане „вакуф-наме“, која је написана 990. год. по Хиџрету. „Материјал“ те џамије говоре, да је од — „манастира.“ —

*

У народу се сачувала традиција, а негдје се — кажу — у Вуковој збирци „срп. нар. пјес.“ (књ. III. — ?) спомиње међу манастирима и чајнички манастир, да су га поправљали славни српски Немањићи (у женидби цара Шћепана?). Тај манастир стајаше по предању неких, гдје је и сада стара и нова црква; други кажу на противној страни Цицеља, на југу од Чајничачког — „Хладном долу“, гдје је била стара варош, те јој се и данас зидине од кућа, а и гробље у шуму зарасло — добро познаје; трећи пак тврде, да је на сјеверној страни прама, Чајничу, уз обронак „Чивчи брда“, а на десној обали ријеке — „Јањине“, гдје мјесто „црквице“ обиљежава гомилица камења.

Та сва три предања, различита у погледу мјеста — гдје је био манастир, слажу се у томе, да је материјалом тога „чајничкога манастира“

саградио Синан бег себи задужбину (976., 1568.); а том приликом и православним допустио, да и они начине себи цркву у замјену за материјал, што им је разорио манастир. — Тако постаде „џамија“, а и — „стара црква“, у Чајничу!...

Та предања, колико се тичу истине — не подударају се са историјом нашом. У историји није трага, ни спомена Чајничу до отоманске владе, те би и Вукова пјесма у погледу Чајничачког и манастира (ако се спомиње) била крива, или је у новије доба постала, што ћу при крају разложити. Чајничу је, као што сам то у наведеном чланку доказао, ударен темељ по освојењу Босне и Херцеговине, а то почетком XVI. стољећа, гдје је највећи јек узело за двадесетогодишњег беговања Синанова над Херцеговином, а бијаше му сједиште у Чајничу. По томе, ослањајући се на историју тога „манастира“, а ни „Чајничачког“ не бијаше за живота славних Немањића и самосталности Херцег-Босне, па нити какве цркве у њему, осим ако је била каква мала на већ споменутом мјесту — „Црквица“. Томе у прилог иду и двије најстарије биљешке у чајничкој цркви: „икона св. Ђорђа“ са натписом од год. 7082. (1574.), када је приложи Коста Јанковић из села Драгова цркви,¹⁾ и на часној трапези, што се држи у сребро оковано „јеванђеље“, које је год. 7021 (1513.) преписано у манастиру „Папрату“ с бугарскога, руком „попа Јова“, а у Чајничу га је донио „поп Вук“, но не зна се које године, а садржи биљешку од год. 7086. (1578.), када Цвјетко Радаковић приложи једну „њиву у Борку код Габра, цркви Успенија пресвете Богородице у Чајничу“. Тада је још био „поп Вук“ настојатељ цркве, као што стоји у запису, те би га око те године и донио из Папрата.²⁾ — С тога је то народно предање криво, али ипак истинито, да је џамија начињена материјалом неког порушеног манастира, а кога? — то тек морамо нагађати!

*

Материјал манастирски састоји се из четири вита, обла камена ступа по 2 м. висока, а са подставцима и главицама и преко 3 м., на којима почивају шиљасте луци носећи на себи четворине с кубетима — „тетиме“ (портике); од

¹⁾ Ова се икона спомиње и у „Шематизму херц. зах. митр.“, год. 1889., стр. 123. —

²⁾ На истој стр. 123. „Шемат. херц. зах. митр.“, 1889. год. спомиње се и ово јеванђеље, по није се у њега ни завирило. Папрата значи „Папраћа“ манастир.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мраморних дијелова врата, којима је заоквирен улаз у џамију, те једног полијелеја, од блиједо-жуте мједи, и на пошљетку златног „алема на врху имбера“.

Сви ти дијелови — како православни, тако и мухамеданци тврде, да су манастирски. Особито ме у томе увјерава старац хаџи Ибрахим Пита, да је најбоље свједочанство мермерни дијелови врата, а нада све — „плоча“ под доњим прагом, на улазу испред врата. Плоча је од шаренога мрког мрамора, као и остали дијелови, а дуга је 1.55 м. и широка 63 цм. до под праг. У плочи је ископан простор (као степеница) у дуљину 1.11 м. и ширину 18 цм., те му је радња лијена и углађена, што стоји у свези са осталим дијеловима и показује вјешта неимара, који се око ње трудио. Дужина ископине у тој плочи бијаше ширина (1.11 м.) врата некадашње цркве манастирске.

Синан-бег пренезавши те дијелове к својој задужбини, би му кратка та плоча за џамијских врата те уза њу на лијеву страну настави другу од 46 цм. дугу, и у њој ископа простор од 10 цм. дуљине и 18 цм. ширине — бива наставак првој. Та нова ископина, као ни комад не подударују се са старим великим комадом, а радња му је рава и незграпа, гдје нам одаје невјешта мајстора са хрђавим златом. По томе нам је то јасно свједочанство двају неимара и двију грађевина — цркве и џамије; а по томе и ступови иду у прилог томе.

Полијелеј је у турбету Гази Синан-бега, а показује нам дубоку старост. Састоји се од дугачког плоснатог ступа, који се у врху свршава „двоглавим орлом“ раширених крила, но без ногу, но се масивним трапецу сличним раширеним репом хвата ступа, који носи широки „тас“ са шест рупа у правоугаонику, гдје су утакнути савјено-гранаста чираци свршавајући се устима за свијеће, а испод њих тасови. На дну се ступић свршава великом јабуком.

Крила су орлова проста — плосната, а пераје му ертше заокврчено прама глави у облику трокута, гдје му се први пар — најдужи с кљуном веже. И главе су му плоснате, те цео орао изгледа као плоча, низ коју се пружају резе без икаква натписа, као и читав свијећњак, осим масивних подоба у облику људском и лављем међу завијуцима грања и низ ступ.

Орао није окруњен, но му се између глава продужава ступац на облац, који залази у четвртасту на лук сведену карику, у коју је утакнут павтали ланац и заквачен о своду турбета — висн над мезаром Шемен кадуне.

Од свијећњака су се изгубила два чирачића, те их је сада четири, но ипак у њима не горе свијеће, но је жицом привезан стаклени кандил уз њ, гдје уље горн, а он тек онако парадире у турбету. . . .

Алем је у џамији, а блиста се на врху имбера, те говоре да је скован од злата црквене јабуке и крета порушеног манастира.

— То је материјал, знаци манастирски — црквени!

*

У наведеном чланку ја сам тек натукнуо, да би био онај порушени манастир, што се кроз уста народна провлачи — „манастир бањски.“ То своје натукнуће оснивао сам на „чудотворној икони,“ што народ тврди, а и јасно је, да је плијен задужбине славног Немањића, краља Стефана Уроша II. Милутина († 1321.). Манастир је био разрушен у XVI. стољећу, као што нам то каже велеучени госп. Др. В. Јагић у предговору „Светостефанског хрисовуља“ на стр. IV., а по свједочанству тадањег путника Куринеша (Rad LVI., 174);¹⁾ а у једној се старој књизи чајничке цркве спомиње у запису: И СЪ ИГОЛѢНОМЪ БАНСКИМЪ МАРДАРИЈЕМЪ. . . .²⁾, те би тада „Бања“ била још узгор, јер је књига писана у манастиру Милешеву 7053. (1545.) год., а тада бијаше ту и игуман бањски — Мардарије.

Осим тога још ме је једно руководило томе, јер се у народу сачувала традиција о пјеваљској џамији — „Хусеин-пашиној“, да је грађена, кад и чајничка (народна предаја вели, да је пјеваљску градио шегрт, а чајничку мајстор); а Гази Синан-бег и Хусеин-бег или паша — бијашу два рођена брата. Хусеин-паша поплијени Бању (по неким Милешеву), те тим плијеном сазида дивну џамију у Плевљима, гдје и данас народ претом показује на вите ступове, свијећњаке и злато манастира бањског.

Тој традицији противи се друга говорећи, да је пјеваљска џамија сазида на плијеном „ми-

¹⁾ Види „Светостефански хрисовуљ“ . . . (зем. влада за Бос. и Херц., Беч 1890.) предговор стр. IV.

²⁾ Види читав запис у „Шематизму херц. зах. митр.“ год. 1889., стр. 124—125.

лешевског манастира“; а Хусеин-паша да не бијаше брат овога Синана у Чајничу, но Бугарина, Синана из Софије — Софи Синан-паша.¹⁾

Истина, да је Софи Синан-паша 1595. год. навалио на Милешево и поробио га, а св. тијело Немањића Саве дигао и на Врачару спалио; но није манастир порушио. Тек је он порушен (колико се зна) год. 1735., а год. 1782. изгорјеле му ћелије. По томе не може бити истина — и ако се претпостави, да није Хусеин-паша брат Гази Синан бегов, но Софи Синан-паше, да је пљеваљска џамија сазидана милешевским плијеном, но опет бањским, те у томе гријеше, који пишу и тврде за милешевски манастир²⁾, баш као и мој пријатељ — Ахмед ефф. Бишћо, родом Пљевља, што ме увјерава, да су стубови, свијећњаци и друго богатство пљеваљске џамије из Милешева (Хисарџика), јер вели, да је ступац испод часне трапезе и сада на путу између Пријепоља и Хисарџака. Тај су ступац са осталијем плијеном вукли, но на једном им застаде и — никуд више. Вели он, да су до двадесет и више јармова упрезали; али све бадава, јер га никуд с мјеста ни покренути. Тада га ту оставише, те и дан данас стоји, гдје ће га путници из Пријепоља у Хисарџик и обратно наћи на сред пута.

Тако ми Ахмед ефен. приповиједа, али прама горњему и то пада.

Из свега тога ја сам — по падатцима — закључио, да је Гази Синан-бег био учесник у плијену „бањског манастира“, гдје је донио „свијећњак“, а златом — „алем“ салио, те — „чудотворну икону Богоматере“ православнима поклонио, но не „камене дијелове врата“ и „ступове“, но од „горажданског манастира.“

Пошљедно сам у заворци навео.

*

¹⁾ У 15., 16., и на почетку 17. стољећа бијаху у Босни као царски намјесници — три Синана. „Синан-бег Херцеговац“ владао три пута: 876.—879., 887., 891.—892. Отац је Хасан Назиров, утемељитеља „Халаде-џамије“ у Фочи („Гласн. зем. муз.“ год. 1891. стр. 105.). „Синан-бег“ из Битоља, утемељитеља чајничке џамије 976.—980. „Софи Синан-паша“ био 1006. (1597.) први пут, а 1016.—1017. други пут. Први пут владао је „три мјесеца“ само, а по „Салнама“, календару мухамеданском за Бос. и Херц. — „Софи“ био би из „перзијске краљевске куће Софи“; но по госп. О. А. Кнежевићу „Carsko-turski namjesnici u Bosni i Hercegovini“ (год. 1463.—1879.) Сен, 1887., он је из Софије — „Среда у Бугарској, који је 1595. год. спалио св. тијело Немањића Саве; а и народ га зове „поторицом“, те би „Салнама“ била на кривом путу. (Види горњу књигу стр. 33.—34., а и „сарај. Глас.“ год. 1889., стр. 61.—62.)

²⁾ Види „Шематизам срп. прав. херц. зах. митр.“ год. 1889., стр. 17.—18.

У описима и напоменама херцегове задужбине код Горажда — у Сопотници, што изађоше у „Бос. Вили“ и „Шематизму херц. захум. митрополије,“ год. 1889., спомиње се да дотична црква није првобитна грађа херцегова, но тек касње од разореног здања материјал покупљен и садања црква сазидана, а у овогодишњем „Новом Требевићу“ — календару вели се у примједби на стр. 71.: „У Горажду се прича, да је материјалом неког разореног манастира саграђена главна џамија и неке друге зграде у вароши“!

Да је манастир у Горажду (или код Горажда) био, то сви знамо и без народног предања, као да је ту и српско-правосл. црквена штампарија била 1529.—1531. год., гдје г. И. Руварац у својој расправи „О натпису на цркви херцега Стефана у Горажду“ (Срп. краљ. академија — „Глас XVI.“, Београд 1889.) наводи на стр. 23.—24. до данас сачуване двије књиге: „Псалтир“ (1529.) и „Молитвеник“ (1531.). — Но да ли је и даље од год. 1531. опстојала ту штампарија и живио старац Божидар Горажданин и књиге штампао — не знамо сигурно. Само је извјесно, да је на истом мјесту, гдје је и сада храм св. Ђорђа и прије био велељепан храм — манастир, што нас у томе увјерава г. Ђ. пл. Стратимировић износећи нам у цртежу „Стару основу цркве Добрунске“, за коју вели: „Занимљиво је, да и стара црква на утоку Сопотнице у Дрину, 3 км. од Горажда, сличну основу и готово једнаке димензије показује“ — (Види опширно „Гласн. зем. муз.“ год. 1889. књ. III., стр. 291.—293.). По томе нема двојбе, као и из горе наведених описа, а да ту и прије није стајала црква манастирска; но када је разрушена? — то нам нико не забиљежи! . . .

У томе би нам можда народ помогао, када би се смјели на предање ослонити; јер без узрока, ништа не би; а гдје се трава миче, има нешто живо, те би и народ имао право, када би чајнички манастир тражио у близини својој — Горажди; а Горажданици са својом традицијом не нађоше у вароши (Горажду) онаког материјала, као што бијаше узидан у манастир и цркву — задужбину херцега Стефана, па макар га тражили и у „главној џамији“ и најбољим старим зградама!

*

Горажде бијаше у средњем вијеку „гласовито трговиште на Дрини.“ Пuteви, који вођаху се мора (Дубровник, Нови, Котор) у Рашку итд., удараху преко Фоче (Choza, Chozza, Hotča), Устиколине на Горажде, као и они из Босне преко Праче, те низ Дрину вођаху и уз Лим даље. Тако Горажде бијаше стјечиште путева и знаменито мјесто у „Дринској књезини“ (Види о томе знаменито дјело „Die Handelsstrassen . . .“, Др. К. Ј. Жиречек), док о Чајничу не бијаше ни спомена. Тек падом Херцег-Босне у османлијске руке, пада трговина и знаменитост Горажда — са славе, на коју је бијаше узвисила породица Хранића, особито Херцег Стефан, када је украси и дивним манастиром — црквом св. Ђорђа (1446.—1454.); а удара се темељ Чајничу (почетком XVI. стољећа), гдје варошица у стрмини, обрасла густом шумом омаровом замјењује гласовити трг — Горажде. Тако Горажде пада, а Чајниче се диже.

Но најкобнија година за Горажде би, када год. 1568. дође у Босну за царског намјесника — зет Соколовића, Синан-бег из Битоља, те забаци Горажде, а одабра себи Чајниче („чај“ — вода, а — „нић“ — добра, те састављено од тих перзијских ријечи значи „Вода-добра“ — „Чај-нић“), да станује; сазида у њему џамију и учини га — „тахта казаси“ (котарским мјестом), а главом — готово — читаве Херцеговине. Тада престаде Горажде — изгуби свој глас и првенство, а замијени га Чајниче у свему; што имадјаше Горажде, сада пређе Чајничу — глави, и оно стаде падати, а Чајниче се дизати, што је до најновијег доба трајало; а и сада Чајничу истичу неко првенство и старо — Синаном засновано — право над Гораждем.

У Горажду бијаше манастир; у Чајничу нам није познат; но по горњем би се дало довести у савез: пријезаком првенства са Горажда на Чајниче, прешао је и назив манастира (по котарском називу мјеста), те се у народу сачувао спомен о „чајничком манастиру“, мјесто о „горажданском“.

Тако би се она народна традиција, а и пјесма тумачила, па би се и још могло и то узети у обзир, да је овдје „чудотворна икона Богоматере“, гдје се свијет као код манастира купи, те би се и на „стару цркву“, као манастир односило напријед изгубљено предање, што је свакако у новије доба постало.

Ја сам у чланку „Прилог цркви — задужбини херцега Стефана код Горажда“ („Бос. Хер. Источник“, год. 1892., св. I.) навео, да је била у згодну положају и да се навали османлијској отела, а Самоборска подлегла¹⁾; па ето је налазимо до 1531. год. читаву. Колико је даље узгор била, не умијем рећи, но сигурно не дуго. Да је до год. 1568. допрла, и да је те године Синан-бег разрушио, чудновато би изгледало тврдити а и вјеровати, јер велики везир Мехмед-бег Соколовић, брат Пећског патријарха, кад израђива код Султана, да се многе цркве по српским предјелима подручја пећске патријаршије наново подижу и старе порушене поправљају, — не знам би ли своме зету допустио, да гораждански манастир поруши. По томе би био прије те године манастир порушен — у првој половини XVI. стољећа, те би га Синан-бег разрушена нашао, а материјал дигао својој задужбини, гдје и данас стоји.

Тако би по прилици могли закључивати, да нам се не противи рушење „бањског манастира“, а не намеће питање: откуда висе у турбету Синанову — „полијелеј“, а чије се злато блиста на врху — „имбера“ у џамији? . . .

С тога мислим да нећу погрјешити, — кад помислим на богаство породице Хранића; дарезљивост и велику побожност херцега Стефана, који подиже и украси своју задужбину у дивној и романтичној долини „Дринске књезине“, на утоку Сопотнице у Дрину; те се сложим с народом и рекнем: Синан-бег је разрушио манастир — и то манастир гораждански, задужбину Херцега Стефана, а тим материјалом подигао себи џамију у Чајничу, а да утре сузу жалосницу ојађелих православних Срба, даде им земљиште и допусти²⁾, да начине цркву (1568.);

¹⁾ Овдје ми је још надодати у погледу „Сокола“, да ми је старац Хасан-чауш Туркушић, Чајничанин (закушник беледијанских калема) приповиједао и увјеравао, да је он главом био на Соколу и гледао цркву херцега Стефана. Вели: „кабаста је и разрована, а у средје Сокола!“ Он је био „чауш завтијански“, те је водио уз буну (1874.—1878.) „амелу“ и ејеко шуму по Соколу ради Црногораца. То и други тврде, који су били!

²⁾ Предање говори, да је Синан-бег 20 аршина одмјерио „вакуфа“ за цркву, а то у замјену за ступове и мермерне дијелове врата. Ту православни начине црквцу, а год. 1804. продуже је, а то је садања „стара црква“. Црква је плаћала до године 1850. по 60 гроша „мукате“ вакуфу Синанову, а тада се израчуна на 600 гроша и — ослободи се. То је за земљиште испред цркве, а по неким и за цркву.

а тим зава̀ра и свога шуру — потурченог Соколовића.

Тим би ја свршио, а она би уваженог нашег историка госп. И. Руварца у наведеној расправи била истинита, да је с порушене хер-

цегове задужбине сачуван натпис — нађен, и у садању обновљену цркву више врата ударен.

У Чајничу, почетком 1892. год.

Ст. Р. Делић, Требињац.

Бесједа на цвијети.

Драга браћо! Миле сестре!

Већ је прошло деветнајест вјекова, од како је спаситељ наш Христос, сишао с' неба; који је на данашњи дан јао на ждребету кроз горди Јерусалим, — показујући нам највећу понизност, према Богу, власти и народности; готово ће си-нути зора двадесетого вијека на обзору српскога неба, од како је био дочекан Христос од много свјетине, а особито од народног подмлатка — од невинне ђечице, кад је био са пјесмом, пуне хвале, пуне славе и благодарности поздрављен: „Осана сине Давидов! Нек је благословен, који долази у име Господње!“ . . .

Каква ли је била радост, какво ли је било усхићење, каква ли је била веселост у Христу Спаситељу, кад је чуо таку анђелску пјесму из мношине грла невинне младежи?!

Запета била је неопишана радост и весеље. Он је још прије тога дочека — као свезнајући, знао каква су дјечија срца, па је једном приликом и казао својим апостолима:

„Пусти те малене к' мени, јер таковијех је царство Божије.“

Ето Спаситељ, са каквом је славом дошао, на данашњи дан у Јерусалим, који је са радосним срцем ишао на суерет смрти, као невинно јагње на касаницу, а све ради праоца Адама — ради нас свију, да га помири с' Богом и да га позове са свима његовим потомцима, да иде на оно мјесто, у коме је био прије гријеха т. ј. да позове њега и нас у рај. — Ето какву је љубав учинио Христос, само да нас измири, да будемо сложни; јер:

„На престолу на небесима, на ждребету на земљи, ношен си Христe Божe, примио си од анђела хвалу, а од ђеце пјесму вичући ти: благословен си који долазиш, да Адама зовеш.“ „Кондак гл. 6.

„Неслога је трулеж таки,
Која сваки разум трује —
Са изнимком — прави не,
А иначе други сваки.“

Па као што је Христос волио и воли народ свој и невину дјечицу, то за Бога мила браћо и сестре! за што ми не љубимо и не волимо народ свој и своју дјечицу — подмладак?!

Кад нас тако воли и љуби Онај, који није смртан, а да за што ми то не чинимо, који смо смртни, који смо пропадљиви, који данас јесмо, а сјутра нијесмо?!

Слатка моја браћо и сестре! Ево за што је то тако:

Не ћемо нашу дјецу да васпитавамо. Оћемо до смрти да смо глупи, ниједи код језика, слијепи код очију, глухи код ушију. Ах Боже! Какви ли су лијепи ти дарови Божији, које нам је дао Бог, те нас одликовао од другијех створова, а ми их забацијемо у бездну таме.

Не ћемо, да их још живом водом т. ј. науком залијемо и очистимо, па да засију још боља свијест међу нашим, као поносита бјелица шеница међу крвљавим овеом. Ми смо се и научили викати и говорити: „та нису ни наши стари учили, па смо ми наслиједили њих, и живимо до Божије воље. За што би још под старост тупили језик читајући нове науке?!“ Ето добро! Али за име Божије, оно бар његујмо наш мили подмладак -- нашу дјецу:

„Нек их грије српска жеља
Нек их учи српска школа,
Нека српски синци буду
Па ће вишњем Божјем суду
Спремни много више бити,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

А незнање тад се скрити,
 Које данас нас обара;
 Од богатства ништа ствара.
 Ето што је многа сиња,
 Гола, боса сиротиња.
 Све се више код нас рађа:
 Мржња, туча, борба, свађа.
 Зар е' тим ићи вјечном Богу. —
 Зар е' незнањем створит слогу?!
 Не, не може никад бити;
 Дотле ћемо ништа бити,
 Док год школу не штујемо,
 Док науку не чујемо,
 Која цијелим св'јетом влада,
 Без које ће свака да страда.

Ето браћо и сестре! Па се опет држимо
 наше старе глупости, да не дајемо дјецу у школу,
 па одмах ће нас нестати, одмах ће нам синци
 хулити Бога и светињу; презираће нам синци
 власт, презираће синци лијепу нашу народност,
 е' којом смо се до сад поносили на дику и славу
 нашије предака.

Па би ли онда — не дај Боже! били чеда
 Божија! Би ли онда нас Бог позвао као праоца
 Адама у рај? Не, — не би! Ми би онда били
 паклени стубови, над којијема би господарио не-
 пријатељ рода људског — сатана

Боже! Боже! Колико ли их још у нашем
 народу има, па воли, да му син или ћерка чува
 стоку и скотове, само, да не би завирили у
 школу. Та немојте тако мила браћо и сестре;
 та широм су отворена школска врата; та зашто
 онда идемо у цркву, кад не желимо школе?!
 Та црква без школе не вриједи; нити нам школа
 без цркве вриједи. Црква и школа је један дух,
 једно тијело, једна мисао.

Драга браћо и миле сестре! Погледајте
 синке и кћери, који иду у школу, а погледајте
 синове и кћери који нису ни виђели школе!
 Колика је разлика? Врло велика! — Ваљана и
 научна младеж ствара нам једну велику — ог-
 ромну зграду, према којој су згради неваљала и
 неваспитана младеж ситна прашина, коју и нај-
 мањи вјетрић подиже и баца је нама у очи, да
 невидимо.

Онда је готов доказ, зашто их има, који
 не шиљу своју дјецу, јер је у њинијем очима

она прашина, е' којом их је вјетрић засуо, да
 не виде. Али и сломљено дрво — само ако има
 добре жиле, може се накалемити, па опет расти;
 или криво дрво може се посјећи па и оно на-
 каламити, те правко постати.

Па зашто и ми не би потрчали живом
 источнику — врелу, т. ј. науци, да очистимо
 очи од ситне прашине. Та човјек се разболи, па
 тражи помоћи од љекара. А за нас — да будемо
 свјесни, да будемо чисти, да будемо благодарни,
 да будемо сложни, — највећа је помоћ и лијек
 „наука“, која се само школом и добрим домаћим
 васпитањем постиже. То учинимо, па ћемо одмах
 са себе скинути велики терет, велику дужност,
 нееређу, највећу злобу и сиротињу; ако мислимо,
 да и нас позове преблаги Спаситељ — као
 Адама, у небеске дворе:

Гдје анђели бож'ји сједе
 И вишњег лице гледе
 Спомињућ' му име сјајно —
 Појући му непрестано:
 „Слава Теби благи Оче!
 Васione цијеле творче,
 Нека слави свака тварка
 Име Твоје до вијека!“ . . .

Па опет велим: прођимо се наше глупости,
 па ће их одмах мање бити, који пркосе вјери,
 власти и народности. Мање ће их бити, који
 дођу на службу, па ни пет минута не могу да
 стоје на светоме мјесту, него излазе и улазе из
 цркве и у цркву, пушећи око храма и дома бо-
 жијег отров, а тим бешчасте и цркву и себе.

А сад браћо подижимо школе
 Јер нас наша мила ћеца моле,
 А са школом и цркву поштујмо;
 Па тек тада да се назовемо:
 Срби — синци, светитеља Саве
 Наше прве митроносне главе.

Бацимо и ми по гранчицу у храм Божији
 од цвијета, као што су ћеца бацала по земљи
 пред Исуса Христа, неће ли нас Бог умудрити
 и просвијетлити светом науком; и рецимо опет:

Осана сине Давидов! Нек је благословен,
 који долази у име Господње!

У Фоци.

Говорио:
 Мар. С. Поповић.

Бесједа на велики петак.

Благочестиви Христијани!

Ево стојимо данас са тужним срцем пред овом светом сликом на крсту, која је сузама насликана и сузама тумачи онај страшни час, онај гнусни спомен људског злобног срца, опаке мржње и подле завиести, када нашег Спаситеља, нашег најмилостивијег учитеља и Искупитеља немилостиви и покварени човјек тешким мукама мучи, срамним поругама ружи и тиме својој разузданости и бјесноћи задовољава.

Наш милостиви Господ Исус Христос ради оваког човјека сиђе на земљу да учи, да проповједа, да помаже, да избавља, а покварени човјек Га за то награђује трновим вјенцем и тешкијем крстом.

Ево нам слика на крсту преставаља тај тужни спомен, ево Његове пресвете крви, која се прољева нас ради и ради грјехова наших, ево преклоњене главе Његове, када је на крсту издануо, предавши дух свој у руке небеснога свога Отца.

Па има ли срца човјечијег, које се не би згрозило, има ли ока, које не би сузу пустило на таква нечовјечна дјела и злостављања, која ће за навјек бацати црну сјенку људске опачине на образ човјеков.

Браћо, света је истина да су и пророци још у старија времена прорекли о рођењу, страдању и смрти Христовој, па и сам Господ наш Исус Христос рекао је на смртном часу: „Оче опрости им јер незнају шта раде.“ Чиме је дао јасна доказа, да је дошао и страдао нас људи ради и нашег спасења ради.

Христос је издануо на крсту у грозним мукама за нас, али је у тај исти час улио доказа о свом божанству невјерницима, који видјеше гдје се земља затресе, гдје сунце помрачи, гдје се црквена завјеса раздера на двоје и гдје се гробови умрлих отворише, те морадоше сви рећи: заиста је овај човјек син Божији.

У тај час одлази Он с' душом у ад да избавља Адама и потомство, у тај час свршује се стари завјет мрака и пакости а настаје нови завјет истине и свјетлости, која нас води покајању, познавању истине и обраћању Богу. Доводи нас до часа, у ком би требало да се озбиљно за навјек одречемо злобе и пакости, лажи и клеветања, мржње и хуљења, а да се свом душом прихватимо љубави и искрености, пожртвовања и страха Господњег, да из свега срца прегнемо и покажемо се, да смо достојни синови оца небеснога, који се са божанске висине спушта у људске нискости, да нам покаже пут спасења и вјечног живота. Браћо моја, недочекујемо равнодушно данашњи дан, него промислимо добро, шта смо дужни ономе вратити, који ради нас гријешних све претрпи и препати. Дужни смо нашим цијелим животом, строгим постом, топлим молитвама, искреним срцем и мирном чистом савјешћу предавати се у Његова св. наручја. Још се морамо далеко узвисити изнад свега онога, што нас пред Господем унижава, те да заиста будемо љубазни синови Божији по његовој светој вољи. Амин.

Вањалука.

Говорио:
В. Ковачевић,
прото.

Неколико ријечи у прилог уређења и побољшања свештеничког стања у Херцеговини.*)

Окружницом АЕ Митрополије Херцеговачко Захумске од 9. фебруара 1890. год., под бројем 158. затражено је од свештенства мнијење ради уређења парохија и парохијалнијех прихода,

које је од пријеке потребе, да се што прије оствари.

По моме мнијењу, а мислим да се и већина свештеника са мном слажу, и прво свега

*) Овај чланак, који нам је дошао до руку, доносимо у листу „Источнику“, ради тога да се и друга браћа свештеници пострекну, да и они реку своју у прилог уређења свештеничког стања у Херцеговини.

умјесно би било, да се — прије него се приступи раду и осим писмом исказанијех мнијења — држи једна свештеничка скупштина, ако и не баш свега свештенства, а оно бар вишег дијела и искуснијех свештеника цијеле Архидијезе. На тој скупштини имали би се потанко сазнати досадашњи одношаји између свештенства и народа, односно парохијалнијех прихода у свој Архидијезе. Јер свакако ни у будуће не ће бити могуће у свијем парохијама с обзиром на народно материјално стање, које не долази само временом боље ни горе, него положајем, одредити једнак систем количином нити вртом парохијалнијех прихода. И због тога нужно ће бити, да се парохије подијеле бар у четири класе; јер као што се искуством знаде и види, макар да сваки свештеник има једнаку дужност, не врши је, и за то правије ће бити, које је већ и обично, да парохије од бољијех прихода припадају способнијим и заслужнијим свештеницима. Међу тим опет онијем свештеницима, који буду на парохијама нижим, стоји на вољу а донекде биће и приморани што боље владати се, да прије дођу на парохије боље класе.

Док би по селима непромијењено имао бити парохијални приход, ради полакшице народу, већином у нарави, дотле у варошима имао би се вас или већином парохијални приход у новцу узимати. Само вароши могле би свештенику у новцу кроз општину плаћати његову дужност, пошто би оне т. ј. општине претходно од народа кроз извјесне рокове имале купити. Ово пак по селима не би било могуће извршити, а не би било ни практично, јер докле гођ свештеник има с народом рачуна чинити, дотле ће и у вишој љубави бити, јер су један другом обвезани, а ако пак и има неки пут, да баш због тога дође и до свађе између свештеника и парохијана, но то је појединост, па као такво што не смије бити опште правило. По томе ја држим, да би било управ штетно, све кад би иначе било могуће, за свештенички позив, да се свештенику с друге стране исплаћива, него из руку самог народа и у чем било. Јер кад би ма одкуд било свештеник своју плату потезао, а не из руку самога народа, т. ј. свакога парохијанина, онда би он у народу постао нека механична справа или просто машина — и престала би између њих обвезано-узајамна љубав.

Признати се мора, да је наше свештенство у сиромашном стању, али треба нам знати и то, да је немогуће да се успоредимо спрам другијех земаља у парохијалнијем приходима; јер нам то не допуштају наша каменита брда, која не ће нигда постати плоднијем пољима — „сиромашан народ, сиромашно свештенство.“ Но ипак уза све то, ми нијесмо у горем стању, него ли наша браћа у Далмацији и Црној Гори. Зло и добро, како до сада, тако и од сада ред нам је с народом братеки дијелити.

Но да ли је нужно, све кад би иначе било могуће, да сви свештеници, односно пароси, имају једнаку и голему плату? — Јер док један свештеник у вароши мора се пристojно обући и носити, као: fine мантије, ципеле и тд., онај пак на селу све кад би стيو и могао носити се, као онај у вароши, не би требало, па за то он не ће ни потрошити не само у одијело, него ни за што друго, као онај у вароши.

Парохије пак никако не би се смјеле добивати по наслједству, као што је то до сада било, нити по каквој протекцији, него једино слободним избором дамаћина или општине од цијеле дотичне парохије, пошто би се претходно отворио преко дучовне власти стечај за свештеника на извјесну парохију. Кандидати имали би бити наши Херцеговци свршени богослови, добро оспособљени како у науци, тако и у владању, као и већ рукоположени и на парохију постављени свештеници.

Све парохије требало би подијелити у 200 кућа, т. ј. овај број кућа без обзира на душе (челад) да буде главна тачка броја; — а разумије се 20 кућа мање или више од овога броја кад би то негдје ђеографски положај или неки други оправдани разлог захтијевао, изнимка морала би се допустити.

У свакој парохији требало би за парохијални стан узети средиште (центрум) цијеле парохије, у колико би то било могуће, јер ту мора бити и црква. У свакој тој средини парохије требало би, да сва парохија начини поред цркве парохијалну кућу за свештеника, а за ово потребно би било од владе изградити човчану приномоћ из земаљских средстава. По тој средини, односно селу, треба свакој парохији име дати, и печат црквено-парохијални под тим именом од дотичне паро-

хије имати. На даље осим што по досадашњем обичају свако село, гдје има црква има и своју црквену општину, требало би без обзира на ово, наиме: да још цијела општина има једну парохијалну општину, која би се за сву парохију имала бринути, као парохијалном црквом, а по могућности и школом. Такођер која би у избору свештеника за своју парохију као и учитеља своје право гласовања имала.

Пошто би пак са одвојењем села од вароши велике полакшице, колико ради свештеника, толико и ради народа била, ради трошка и труда, то парохије варошке морале би се од сеоскијех одвојити; која варош без села може сачињавати посебну парохију, која би могла по приходима одговарати бар трећој класи парохије, па макар 100 кућа или мање имала.

Дакле, парохије по моме мишљењу требало би подијелити у четири класе, и то:

У I. класу спадале би парохије, које би годишњијем приходом излазиле од 900—1000 фор. и више;

У II. класу спадале би оне, које би годишњи парохијални приход износио од 700 ф. до 800 фор.;

У III. пак дошле би оне парохије, којијех годишњи парохијални приход излази 600—700 форинти,

а у IV. класу спадале би оне, којијех би годишњи приход износио најмање од 400—500 форинти.

У ове површне цифре у све четири класе, не спада ванредни приход свештеника, т. ј. не убраја се оно тако-звано на епитрахилъ.

А да се сазнаде досадашњи предмет парохијалног прихода, те у новац процијени, ради класификације дотичне парохије, потребно је претходно тачно сазнати.

Свештеник Херцеговац.

Из пастиреке праксе.

(Питања и одговори.)

Питанье: Како се спремају свете частице за причешће за болне?

М. П. О.

Одговор: У „Ручној свештеничкој књизи-од митрополита ернеког Михаила стр. 47“ — коју ријетко да који свештеник има у Босни и Херцеговини — лијено је и тачно одређено, како то треба чинити, и то овако: „Св. частице за причешће болни, обично се спремају у велики четвртак због тога, што се у тај дан спомиње само установљење Господом тајне евхаристије; по ове частице могу бити спремне и у друге дане. У оним црквама гдје се литургија служи сваког дана, св. частице за болне могу бити остављене од једне до друге литургије, те због тога нарочито спремање и остављање за дуго вријеме частица за болне неће требати чинити.

„Спремање за причешће болни св. частица треба чинити овим начином:

„Осим онога агнца, који се обично вади за служење литургије, из друге просфоре, тако исто треба извадити други агнец као и први, и читати на проскомидији све и за други као и за први, и заједно их једно до другог на дискоу

поставити. Освећење оба агнца врши се уједно, а не одвојено, благосиљати их једном, а не у два ма, и не треба за сваки агнец ријечи свршитељне молитве читати, него само као за један. По освећењу дарова и соједињењу тајне у вријеме грчастинога, свештеник прије него што ће се сâм причестити, узме врло смотрено на губи агнец одредјељени за болне, па га наднесе над путир и ложицом (кашиком) га напојава са божественом крвљу, пазећи да га сувише не напоји, како неби од сувишности пала која капљица крви. Кад се агнец напоји, као што треба, онда се оставља у кивот или дарохранилицу до свршетка литургије. Овако се исто спрема агнец и за прећосвећену литургију.

„Кад се сврши литургија, тада се агнец вади из кивота и суши се на св. престолу. Ово се чини овако: раскрива се антимиње, вади се из кивота агнец, меће на диское и диское се поставља на антимиње, кади се обично кретообразно око престола и престол, чини се пред престолом приличење поклонење и св. агнец копијем чаздробљава се на мале частице с највећом побожношћу и смјерним осјећањем.

„После раздробљења агнца, свештеник узимље чисти отесани камен-плочу или цигљу и ову ставља на десну страну до себе на престољу при крају антиминос, на ту плочу или цигљу ставља чисти лонац у коме је жаругљевје, затим се свештеник клања ниско као што пристоји чинити поклон светињи, узимље дискос с раздробљеним на њему частицама тјела господњег, држи га над лонцем у коме је ватра и частице копијем окреће и мјеша, да не би загореле и тим начином постепено на тихој ватри мало по мало суши се раздробљени агнец и частице се имају добро осушити од свуда са свију крајева.

„Када се дискос сагрије, треба га са ватре скинути и поставити на дарку, а дарак да је на антиминосу, док се мало поолади, како се не би св. частице препалиле, па опет послје поднијети над ватром да се из тија суше. Ово се овако ради донде, док се добро частице не осуше, па се већ добро осушене с дубоким чувством благоговјенија сасипају у дарохранилницу и чувају се на престољу, а нигдје на другом мјесту.

Како се имају чувати св. частице за причешће болника, о томе види у „Службенику“ на крају „Извјестије учителноје“, гдје су изложена и прописана црквом ова правила:

1) По сваки дан или бар кроз два дана у трећи, свештеник је обвезан с највећом побожношћу и смјерношћу, почем се предходно ниско поклони и прекрети, погледати св. частице, које се чувају за болне у кивоту, који треба да узимље свагда са чистим и опраним рукама.

2) Ако свештеник примјети, да су частице св. тајне почеле влажити се и бућати, или су већ у чему почеле се кварити, тад он треба да развије антиминос на св. престољу, да на њега метне дискос и на дискос да положи частице извадивши их из кивота; послје да отвори прозоре црквене, особито ако је лијеп топал дан, када сунце сија, па да частице на том ваздуху провену; но за то вријеме он је дужан једнако бити у олтару код престола и да пази да не падне муха, или друга буба на њих, ни да допустити да падне прашина на њих. Ако је зима, када се прозори не могу отворити због вјетра и ладноће, онда треба св. частице просушивати онако, како су се сушиле у почетку, кад су остављане у дарохранилницу, то јест над ватром их држати гореуказаним начином док не провену и осуше се за оставу.

3) Кад би свештеник имао ту несрећу да учини, не дај Боже, такав гријех, да сушећи св. частице над ватром, препали их или би због нехатности допустио да се у чему год оне покваре, у том случају, он с њима никога не смије причестити, него треба да се идућег дана литургија сврши и одслужи, и да се нови агнец за причешће болних спреми, и за тим на частице раздробли и ове правилно осуше, а оне частице, које се покварише треба на жртвенику сасути у путир и употребити заједно са остатцима тајне у новоделуженој литургији.

Пишање: У Требнику стоји: „Скациникъ же називлинегъ глѣкѣ ноконѣтнѣхъ.“ Чиме називају? Говори ли при том ишта? По колико свјећа треба дати у руке новоневјеснима, и шта оне означавају?

II. В. II.

Одговор: Пред царским дверима стане жених и невјеста једно поред другог, и то: жених с десне, а невјеста с лијеве стране. Затим свештеник, обучен у свештене одежде, отвара царске двери, узима од њих заручено претење и ставља их на престол (Номок. о браку Ружч.), а по том „називлинегъ глѣкѣ ноконѣтнѣхъ“ (три пут) и то: крестообразно са запаљеном једном свјећом женика а другом невјесту, и преда им у десне руке (Пос. к. изуч. Пр. Бог. Николск. стр. 698: — Руковод. свешт. Н. Силчен.), ништа не говорећи. Дакле треба да су двије свјеће, а не четири, као што неки свештеници дају по двије т. ј. у сваку руку по једну и женику и невјести. Свјеће, које се дају новоневјеснима „при склапању брака употребљавале су се код свију народа, као знамење супрушке љубави. О, нека би новобрачни, гледајући на запаљене свјеће, чували не само љубав, него и свезу супрушку непрекидно. Но осим неугасиве љубави и нераскидљиве свезе супрушке запаљене свјеће у рукама брачника свједоче о чистоти њиховог живота: јер, као што год гнусна похота тражи тамна мјеста, па ко чиста стидљивост сија зракама своје красоте и тражи свјетлости. На тај начин, посредством свјећа, које се употребљују при браку, као кроз свјетлост, просијава чистота брака. Тако и слово Божије говори: *Вѣкъ дѣлаи змаа, нивидитъ кѣтѣ, и не приходитъ ко кѣтѣ, да не обличитѣ дѣла егѣ, аж љѣка ѣтъ: ткорѣи же истинѣ, градѣтъ ко кѣтѣ, да икатѣ дѣла егѣ, икъ ѣ козѣ ѣтъ љѣлини* Јов. гл. 3. стр. 20. 21.“ (Нов. скриж. ч. IV. гл. 10. § 5.). „Који ступају у брак

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

држе свјеће, показујући своју чистоту и означавају присутну божју благодат. Отуда је јасно, што св. црква при обручењу не даје свјеће свјема него дјевичама (новоневјесним) само. Јер су дјевине саме изишле на сушет жениху са свјетилиницима, као што се у *јеванђељу* чита. По овоме другобрачницима, при вјенчању, у чину о другобрачним, није допуштено давати свјеће.“ (Симеон Солунски гл. 279.).

Кад је свештеник дао по једну свјећу и женику и невјести, започиње обред обручења са „Благословљенъ Бог нашъ...“ као што је прописано у *Требнику*.

Пишање: Кад се одузимају свјеће од новоневјесних и предају куму и старом свату?

П. В. П.

Одговор: Кад се друга молитва на вјенчању прочита велегласно, и то молитва: „Благословљенъ еси Господи Боже нашъ иже чинахъ и чистиахъ... и на свршетку исте при изговореним ријечима: „...којакоуъ иже ижегилъ на некии“... свештеник узима свјеће од брачника и предаје свједоцима — куму и старом свату, који стоје на средини цркве остраг иза леђа новоневјесних.

Пишање: Како и кад се руке новоневјесних састављају?

П. В. П.

Одговор: Кад је свештеник из „опште чаше“ дао вино растворено с водом да новобрачници по три пут пију, одма затим саставља руке њихове — десна с десном — длан с дланом приклопљен — на које свештеник ставља крај свога епитрахиља, придржавајући га својом руком, па тад обилази са жеником и невјестом око стола (3 пута) од десна на лијево, пјевајући: „Нашъ ликъ“... „Скати лѣченици“... и „Слика тѣлѣ Христѣ Боже“... (Пособ. к изуч. Правосл. Богословља Николск. 703 стр.). Но осим тога пошто свештеник састави руке новоневјесних, гдје је обичај, може их са марамом повезати или покрити, те онда пред њима иде и с кадионицом кади, а женик и невјеста за њима.

Пишање: Које је правило црквено на први дан воскресенија?

М. О. Р.

Одговор: По црквеном уставу или Типику правило је ово: „Око поноћи почиње се *полуноћница*, на којој се поје канон од велике суботе; кад се врши *полуноћница*, и канон, свештеници обучени у потпуно црквено одјеленије са средине храма унесу плаштеницу кроз царска врата у

олтар, и положије је на престол, на ком остаје до самог Вознесенија (Оданија паске), за знак да је Христос пребивао на земљи после воскресенија 40 дана; и прије него што се почне јутрења свештеници излазе из олтара кроз царске двери и на сјеверна врата црквена (гдје има, а гдје нејма на западаа или јужна) с крстом, Евангелијем, иконом воскресенија са запаљеним свјећама у спроводе народа, пјевајући: „Вокрѣниѣ ткоѣ Христѣ иже“ и обилазе три пута око цркве, које означава долазак мирносица и ученика на гроб Христов. Кад се обило и стало пред затворена западна врата црквена, онда најстарији свештеник по чину држећи у лијевој руци крст а у десној кадионицу — кадећи крстообразно затворена врата црквена, возглашава: „Слика каѣтѣи, . . .“ послѣје *линик* па тропар: „Христѣокъ вокрѣи“ . . . (3 пута), па онда појди отпјевају исти тропар (3 пут); иза овога свештеник говори стихове: „Дѣ вокрѣиѣтѣ Бѣгѣ“ „Ико ижезѣгѣ“ . . . „Тѣиш дѣ погнѣдѣтѣ“ „Сѣи дѣиѣ ѣгѣѣ коткѣи Господѣ“ . . . „Слика“ . . . „и Нѣиѣ“ Иза сваког овог стиха и иза „Слика“ и „и Нѣиѣ“ пјевци отпоју: Христѣокъ вокрѣи“. На пошљедку сѣм свештеник вишим гласом одпочне пјевати: Христѣокъ вокрѣи иже мѣртѣмѣхъ, смѣртѣи смѣртѣ поприѣкѣ“ . . . и тада — као ангел, који је одвалио камен од двери гроба, — отвара врата улазећи у храм са народом, а пјевци одма продуже пјевати: „и иѣѣиѣ ко грѣѣхъ жѣкѣтѣ дѣроѣиѣкѣ“ (Међу тим сва је црква напуњена мирисом тамјана за знак обилате благодати, која нам се даје усљед воскресенија нашег Спаситеља). За тим јектенија велика и по возгласу катавасија: „Вокрѣиѣтѣ дѣиѣ“ . . . са припјевима „Христѣокъ вокрѣи“ и т. д.; по трећој пјесми *Ипакој:* „Предварѣиѣиѣ“, по шестој пјесми кондак: *Аиѣи во грѣб смѣиѣл јеси“* . . . ; затим „Вокресеније Христово видѣвиѣ“ (3 пута); на деветој пјесми припјеву празника. Свјетилен: „*Плѣиѣју уснуѣ*“ . . . (3 пута); На хвалите стихире четири гласа 1-ог: „*Појем шѣоју Христѣ*“ Затим стихире паске са припјевима.

Сваку пјесму канона започиње свештеник, и на свакој пјесми кади сав храм са крстом и пред њим свјећоносци. Ово кађење означава ону неизјасниму радост, коју даје вјернима, као што је и апостолима дао појав воскресавшег Господа средством креног страдања“ (Црк. Богос.). При концу јутрење, на глас: Слава и њиње и ријечи: „дрѣѣк дрѣѣи ѣѣиѣиѣ, рѣѣиѣ крѣѣиѣ и т. д. свештеници

узимљу евангелије, крет и икону, које сами нај-
 прије цјелују а затим износе народу да и он
 цјелује и између себе друг друга цјелује и го-
 вори: Христос кокрин а други одговарају: констинд
 кокрин! Иза овог одма почиње литургија. **На ли-
 тургији:** По „Благословено царство“, најстарији
 свештеник пјева тропар Христос воскрес (3 пута);
 затим припјеви „*Да воскреснеш Бог*“ и тд., пјевци
 „*Христос воскрес*“ по слава и ниње: „*Христос
 воскрес*“. Свештеник „*Христос воскрес*“ . . . а
 пјевци „*Исушим во гробје живост дарова*“. За
 тим јектенија велика. По возгласу Антифон I,
 псалом 65 „*Воскликнише господеву*“ и „*Молишвами
 богородици*“; по Слава и Ниње Јектенија мала;
 па Антифон II-ги псалом 66 „*Боже ушчедрини*“
 и „*Спасиши сине божији воскреси из мртвих*“;
 по Слава и Ниње „*Јединородни сине*“. Јектенија.
 Антифон III. псалом 67 „*Да воскреснеш Бог*“ итд.
 и тропар „*Христос воскрес*“. По входу премудрост
 прости, и входноје: „*В црквах благословите*“.
 Тропар „*Христос воскрес*“. Ипакој „*Предварив-
 шиија*“ Слава и ниње кондак „*Ашче и во гроб*“.
 Мјесто трисвјатог „*Јелици во Христа*“. Прокимен
 „*Сеј ден јегоже сошвори господ*“; Апостол дјejанији
 зач. I-во, Евангелије од Јована зач. I. Мјесто
 достојно „*Ангел вопијаше*“. Причастен „*Тјело
 Христово*“. Мјесто „*Благословен грјади*“, „*Видје-
 хом свјет*“ и „*Амин да исполњашеја*“, — пјева
 се „*Христос воскрес*“ по 1 пут. По Јектенији и за
 амвоној молитви у мјесто „*Буди имја господне*“,
 — „*Христос воскрес*“. Свештеник: „*Благословеније
 господње*“ . . . Мјесто „*Слава шебје Христше боже*“,
 — пјева свештеник „*Христос воскрес*“, пјевци
 „*Исушим во гробје*“, и отпует.

Свештеник држећи крет у десној руци го-
 вори окренут народу пред дверима олтарским

трипут: *Христос воскрес!* А народ одговара:
 „*Воистину воскрес!*“! Па онда пјевци одпјевају
 тропар а свештеник: „*И нам дарова живост вјечни
 поклањајемсја јего шридневному воскресенију*“ . . .

Олтарске царске двери не затварају се ци-
 јеле подјеље!

На вечерњи: Тога дана вечерња почиње у
 3 сата по европ. сату, и послје 9 часа свеште-
 ник обучен у потпуне одежде црквене, стане
 пред св. трапезу и за возгласом: „*Благословен
 Бог наш*“ почиње вечерњу службу (као при по-
 четку литургије): а на име: узме у лијеву руку
 крет а у десну кадионицу и кади кретообразно
 св. престол пјевајући: „*Христос воскрес*“ (три
 пута) итд. У вријеме када свештеник гласно
 изговара стихове: „*Да воскреснеш Бог*“ итд. и
 пјевања „*Христос воскрес*“, — свештеник кади
 престол са све четири стране и олтар. За тим
 Јектенија велика. На Господи воззвах стихире
 воскресне на 6. гласа 2-ог. У вријеме пјевања
 ових стихира свештеник иде и кади сав храм.
 Вход са Евангелијем. Велики прокимен: „*Кшо
 Бог вели*“ . . . „*Исиодобилишисја нам*“ . . . и
 читање Евангелија (од Јована глава XX. стих
 19—25) на више језика, а најсходније на јевреј-
 ском, грчком и римском, јер је и натпис на
 крету христовом на овим језицима био написан.
 Евангелије чита најстарији свештеник у олтару
 на св. престолу а остали свештеници раздијеле
 се по унутрашњости храма. За тим ектенија:
 „*Рцем вси*“ . . . „*Сиодоби Господи*“ . . . „*Исполним
 вечерњују молитву*“ . . . На стиховње стрихира
 воскресна и стихире паски. Слава и ниње:
 „*Воскресенија ден*“ . . . *Христос воскрес*“ (3 пута),
 „*Премудрост*“ . . . и отпует с кретом као при
 свршетку литургије. Уред.

Из путничких црта.

Од Мар. С. Поповића.

Југо-источно од Плеваља, на средњем бре-
 жуљку — у крај плеваљског поља, налази се
 српска црква, која је посвећена у славу св.
 пророка Илије — $\frac{3}{4}$ сахата далеко.

По причању пречасног госп. Риста Шилка,
 који послужује исту цркву, она је врло стара;

тако му је неки испитиваоц старина причао, да
 је црква прављена на 300 година прије Христа,
 и била је посвећена у славу идолопоклоничкијем
 боговима.

Око цркве било је много стећака — сно-
 меника, али је многе уништио зуб времена; а

пошто је и црква више пута рушена, то је по ново и она озидана, од заосталијех стећака.

Дугачка је 8, а широка $3\frac{1}{2}$ метра. Покривена је плочом.

Из нутра нема по дуварима никаквијех старијех слика.

Храм цркве је св. пророк Илија. Са Илијна брда, лијеп је поглед; на сваку страну пружили су се разни брежуљци и питома пљеваљско поље, засађено разнијем житом. Чисто се човјек наслађава гледајући онако романтичан предјел, као што је котлина пљеваљска.

Од како се памти, ову цркву послужују свештеници од лозе Шиљака.

Свештеници Шиљци сви су од природе отрешени и челични људи, па и није чудо, што њихна породица више од 300 година служи Богу.

У прашла времена и требали су нам виђени и слободни људи, а особито народне вође.

Они се нијесу плашили ни колца ни вјешала, нити икакве муке; а чували су — како су умјели, свој мили ерпекки род, од непријатељског насиља.

Зато нек им је хвала и њима и осталијем ерпекким свештеницима, који чврсто стојаше на бранику ерпеккијех права и светиња!!... Име се њино неће избрисати нигда из срца поштенијех Срба.

*„Док је црква, ерпекске школе,
Док је свјешта, ерпекства, људи . . .
Дотле ће се узносити
Свештенички — ваши труди!
Па и после овог свјешта,
Кад настане летиша слава —
И онда ће добри оци
Биши на вјек вама хвала“:*

Сваке године на Илијн дан скупи се многа Србадија из Пљеваља и околице, на „Илијно брдо“. Старо и младо, — богато и сиромашно радосно иде цркви, да се помоли Богу и громовнику св. Илији, да их избави, од сваке муке и биједи, да им да ерећу и дуг живот, да буду прави Срби и поштене Српкиње, да им Бог буде на помоћи и њима и њиховијем домовима.

1890. године о распусту школском, бавећи се у родном мјесту Пљевљима, био сам на „Илијну брду“.

Ту је на Илијн дан, право ерпекско весеље, чисто не знаш, шта прије да гледаш, или ва рошко или сељачко коло, или свирку или пјесму, или момка или ђевојку! . . .

Све весело и радосно! Све човјека занесе гледајући; и нема срца, кога неће развеселити. То весеље траје из јутра до пред вече.

Пред вече свако се разиђе својијем кућама. Прије неколике године била је ту и школа ерпекска, те су оближња ерпекска ђеца долазила и учила се.

Ове године честити Србин пречасни отац Ристо Шиљак свештеник оће опет, да отвори школу, што му заиста служи на част и углед.

На Илијном брду у цркви нашао сам неке старе записе, што мислим, неће бити с горег, да их наведем.

У великом „Триоду“ на првом листу стоји написано:

„Сѣо сѣдѣ ѿ дѣше полезидѣ книгѣ Триодѣ повила етъ на дарѣ монистирѣ Доколом хриидѣ ѣспѣна приклатѣ Бѣци ѿ принодѣки Дарѣ; ѿдѣже почиаетѣ Сѣты Сѣко Архие архиепископѣ ерпекки: иконолѣ: милостѣи клѣниелѣ клѣкии Господарѣ митрополѣтѣ ѿ архиепископѣ Црно Горкии ѿ Брдкии Цетинѣкии Петрѣ Петрокииѣ: клѣкии ѿ царкии лѣкрии понолѣтѣ сѣш ѣспѣкии морачѣ ѿ ѣтргѣкии ѣкѣтелѣ Зѣцѣтѣиѣлѣ при ѣгдѣниѣ Пахѣлиѣ ѣу Доколю.“

Испод овога другом руком и ситније:

„Сѣи дарополаниѣ тако(ж)де дѣтелѣ при ѣгдѣниѣ Пахѣлиѣ ѣроломѣхѣ ил(ж)итѣлѣ ѿ ѣкно(в)и тѣлѣ сѣо До(в)оликомѣ ѣ ѣлѣ Н(ж)дѣлѣ ѿ приѣкорѣна ѿ печѣли (в)рѣлиѣ иѣтѣлиѣ ѿ ѣкѣно(в)ѣлиѣ колѣиѣкѣгда тогда еѣне царѣт(в)ѣцѣ к(ѣ) Константиѣнѣ Градѣ Стѣнколѣ ѣдѣтанѣ Пахѣидѣтѣ Низѣлиѣкии погѣ(в)итѣлѣ На Бѣши ѿ Херѣго(в)ѣниѣ д(в)ѣлѣ (в)ѣзира (в)ѣлѣка тѣгоѣка Народѣни ѿ мѣкѣ кѣше рѣшѣлѣ 50: грош: тѣлиѣр 21: грош (в)ѣлиѣкии дѣнѣци ѿ гонѣкиѣ ѣдѣлѣи зѣлѣ ѿ приѣкѣ колѣѣтѣ преѣо крѣл(в)ѣниѣ 8 тѣдѣкиѣ зо(в)ѣлиѣ колѣра 2: 3: 4: сѣхѣтѣ ѿ ѣдѣнѣ сѣхѣтѣ до ѣмѣра тѣкоѣ кѣло 1836.“

На петом листу е' друге стране стоји ситније и доста замршено:

„1840. зѣнѣти се каѣда доѣне ѣнѣкѣ изѣ Сѣадѣри ѣ Доколю ѿ ѣдѣнѣ книгѣ ѣ мѣнѣстѣирѣ Доколи ѿ тѣдѣи ѿ поѣтѣриѣ ѿ ѣнѣрѣкоѣше ѿлѣ елѣ Пахѣлиѣ.“

1853. поштаки се икациеникомъ на апостола Петра и Пикла и ш тога чини поштаде итдлин оу ма(на)стирѣ Доколи по заштѣт(е)ниоу одаъ погнестка тѣрки и царикого акера иретне Токе ошѣтѣ 1851: оштори и 1853 мѣсца априла много зла и ади и поганълѣкѣ погради да ће жикитѣ. Поштаки се икациеникомъ оштори манастирѣ и погради хѣне и 1853 днже се койка изъ манастира царьки койка и иретнѣ колишници тѣ љдарше на пѣниѣ декелкриа: 26: тѣ и идалъ изъкоше (нејекоше) и погике Бошко на Божиѣ талин: 10: цю иѣ и изъѣкли Лииѣ Попока љфатише љ пѣнини тѣ га кодише по године и ошнѣ(к)ъ љзмилише и шпетѣ доѣ.

1851 прѣтаки се кладика млади Петирѣ Петрокѣиѣ на Четинѣ, 1851 поштаки се князюмъ князѣ Данилѣ доѣ мѣ знамение одаъ Рѣна одаъ цара Рѣниѣ . . . (екога).

1853. покренѣ и сила Тѣрки ика земля царика и царски иракерѣ омирѣ паша и изъ Станѣкола ика сила оца и Бона и Бръцгокина и ики арънашѣи ѣ ѣрѣдинѣлиа и анадолиа и ика ѣдѣднѣ царикина и каи низал кеглѣкѣ койка ике се днже на Берда и Црнѣ горѣ и на князи Данила талине келики паша идалъ цюѣ кило се ошѣталиѣ кинѣвашама и юзѣвашама на кроа се не зна толикне сила и ики страна љдарила, дочка и князѣ Данило се иѣгокилѣ керѣлиа (Брдима) и кише се три мѣсе (ца) и много ади киѣше и ошнѣ то ошѣтаде мидан (Мегдан) Црно Горки еднолѣ се ошѣнише и ошѣоше Подъгорци кад се кило ѣ Подъгорциѣ омирѣ паша и шпетѣ царѣ погла индатѣ (помоѣ) и ферман да и шпет љдарѣ и топоке и чеканѣ и низали многолѣ погла кадъ мѣ доѣ ферманѣ и индѣ(тѣ) ошѣдай се омирѣ Сѣришѣер и шпетѣ ошѣрадока а и койкѣ натрага пократѣи и шпетѣ на Четинѣ љдари (се) много силе и тѣрака, и Црно Горци докри ѣнаци на трагѣ грьднѣ тѣрке пократише.

1853 љмри Сакѣиѣ и Драго Гонѣдокин мѣсца Априла.

1853. доѣ низалиѣ царика койка љ Пикла тѣ ки годинѣ): 2. 1854. . . . тѣкорѣ низали азилока дрдга койка то(ш)канѣка и Дедага Сѣлиаилагинѣ синѣ љ Езерилѣ(а) и Шаранѣцила. 1854 и Дрокнацила и ки иѣдпи година и много мѣке киѣше ранѣи аѣкерѣ и койкѣ а цю илиѣ талинѣ иѣ одаъ цара иѣѣ едѣ но продаѣ Дрокнацила тѣ парѣ љзмила койка за крашина Дрокнѣ(а)ци Шаранци кѣдѣо тѣ и ранѣ по: 96: 62, 66, пара иѣи ниже кад ки љзмили (по) 50 пара⁴.

Од прве па све до 19. стране при дну на сваком листу написане су по неколике риѣзи слиѣедеѣ:

„Анлогти(к)и подарак одѣ Нѣго(к)а илиператорикаго и царикого (к)еличѣт(к)а (к)еликога Гогѣдѣра (к)ѣ рѣаѣ (ѣ. ѣ ѣ. и т. д.) Николаѣ Пл(к)ло(к)иѣа мѣне Петрѣ Пе-

тро(к)иѣѣ Арѣипиконѣ и (к)ладници Црногорикоме и Брдикоме а шѣ (1835.) годѣ (к)ъ манастирѣ До(к)олѣ при итдлинѣ Паѣолино мѣ(ж)итѣи ѣ око(к)итѣла С(к)а(т)о љзипикого дѣропогалине (к)ѣчнилѣ Споинолѣ (к)ацинолѣ лицѣ его Госпоѣирѣ Петарѣ Петро(к)иѣѣ Антрополиѣ Црно Горки и Четники.“

На крајѣем листу стоји разговиѣтно:

„1799= покри се манастирѣ (к)ъ царикѣиѣ ферманомѣ при архипиконѣ кирѣ љнанио и итдлинѣ(ѣ) Теофилѣ и протогѣиѣ кирѣ љ(т)алинио покри се мѣ(к)ниел покром(к)ом килиом.

1801= мѣнастирѣ тронца кодѣ Талинѣ (Пѣваѣа) килиом: при итдмонѣ(ѣ) љ(к)икѣм(ѣ).

1802= ки иѣшни година шѣ Бѣрѣ(к)аднѣ до иѣ: Лѣке: не паде киша и гладѣ 20: пара: о(к)а (ж)иѣта и и(т)на изъ Езера ѣ (к)рѣ(а)лиа доиашѣ(ѣ) Дроилаѣиѣ оу Пѣ(к)лѣ прода(к)аѣѣ; прѣтѣ(к)и и Вѣдѣа љнаниѣ ѣ Ношѣрѣ = = ошѣтѣ манастирѣ Докрило(к)ниа ашпи и краина цѣ(к)а: Сколашницаѣ.

1804= ѣдѣ (к)еликога погнѣт(к)а и писалѣка и зѣдѣли тѣркиого ѣд(в)р(ѣ)ѣ се Караѣорѣиѣ ѣ Шѣмѣднѣ и потрѣ Тѣр(к)ѣ и до Сѣниѣ о(в)он и сѣниѣѣ стѣпаѣа Градѣ = изагна Тѣрке: и Биоградѣ о(в)он и (в)ѣ.

1813: по иногалино Сѣрѣком и Гордогѣи и Грѣх: уино(ѣ)ниѣ: отѣше Тѣрѣи и љдари аѣгалѣкѣ оу тѣрко царѣ(в)о Сѣла напраино љкто мори (в)ѣ до: 1815= и Станколѣ и љрѣмилио Сквиѣрио Бонѣ и Личирѣ.

1816= Линошѣ: ц(а)р(ѣ)и мѣрѣ љфати и княз: Сѣрки ки Сѣ(в)ни.

1817= гладна година ѣка крашина ц(в)анѣика: грош лиога мѣке.

1820 доѣ у Бонѣ (в)ѣзирѣ Чѣлли паша пода(в)и Тѣрке и плѣ Сѣлмано(в)иѣ(а) и опра(в)и (в)ойкѣ на Лорѣѣ С(в)ога Дѣлиѣиѣѣ и кишѣ(ѣ) градѣ Тѣрѣи.¹

1822 ки мѣзѣ(в)иѣта зилиа Лѣдна прѣѣди се Дрѣна и Личѣ хѣѣѣд љди се конѣа прико (в)ода и под З(в)орниколѣ(ѣ) С(в)а(т)о(в)и под Градолиѣ плани гѣли се хѣ(в)ойколѣ да ѣдѣ на (в)оди пѣче лѣдѣ потгопише се то рекли да се причѣ да сѣдѣмо о(в)дѣ и причѣ.

1823 пошташе ѣ(д)ѣ Гѣ: Бѣа кааѣе годинѣ изѣ аѣгалѣка и гладнѣ годинѣ: мало народа мѣѣѣ народомѣ мѣлогѣтѣ и кише роднѣ годинѣ љ (в)ѣчѣли и стоке догѣта: и клягодати Бо(ѣ)ниѣ ѣка пшениѣе љ хѣрѣго(в)инѣи тѣрѣ парѣ: и четѣрѣи и: 5: пара љчѣиѣѣ дрдгога ѣднѣ: и 2: парѣ и тѣрѣ: ѣка раки(ѣ) 10: пара љ Шѣмѣднѣ ѣднѣ парѣ: ѣка (ѣ)иѣта: 3: ракиѣ о(к)а: парѣ,

¹ О Селмановѣиѣма види од 1891. год. „Бос. Вилу“ из мојих путних црта: „Један дан на Буѣварѣ.“ Марко.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

1824: Цар тврди поки Єничаре: 24: Слугата много хилада бели кашадкѣ и ках(к)е по каскама: раз(к)али талди еде (к)езирѣ у Сараф(к)о: И онѣ да(к)и и ече Тврѣ.

1826: Прет(к)и и Императорѣ Рѣники Александрѣ П(к)ло(к)иѣ.

1831: Цар Махидѣтѣ поста(к)и наредѣ ко: ѣ Пѣмачко(и), но тврѣли мико: Скадарѣ (к)езирѣ Бѣшатила Сили и Босна (к)оѣци на царѣ упр(к)ителѣ и више и а кадѣ царѣ на(к)оѣци на них (к)и доше кез траги разѣ Скадарѣ страши и пѣмачко(и) и Моквок(к)иѣ.

1832: упр(к)ом(ѣ): и Бонѣ и много и хрѣтиано(и) вѣ тегое ииѣтѣ и Иириѣ (к)елики и (к)еро(к)ни (к)езирѣ ки проти(к)ѣ царѣ Мехмедѣ Яни ѣ б(к)он (к)ати градѣ Иѣмилѣ и бое (к)ате (к)елики недѣли: и на (к)еликѣ Сѣботѣ (к)ечерѣ дошо (к)езирѣ: етѣ: (ж)иконачѣно(и) грѣкѣ када Бо(ж)нем(ѣ) минилѣ глази ети идрѣ кадѣ (к)идно бѣло и порѣз: и реко (к)е рахат(ѣ).

1833= раздѣли и Босна и Херцего(к)ина начинише Тврѣци: 2: пашадк(а) ѣ бое едан(ѣ) идоше Бошаци и Херцего(к)ци по(к)и пошто улѣзе царѣ (к)оѣка у Бонѣ и Станкол ики: Из Рѣни люди и рече цар да и не краи цр(к)е пона(к)лати градити; начинише ѣ Бистрици код Припола цр(к)а на о(к)ашченио Архирѣи Ионфи иѣдлин Гералил: Троѣи: иѣдлин Пахоломе докол(ац) (спрочили) храмѣ Сѣна Троици Итадай Попѣ Милѣтинѣ Николо(к)иѣ, начини и у Подѣлаѣ (код Плеваѣ) цр(к)а попѣ Јакша Шико(к)иѣ: ѣ и за(к)рши храм; Сѣно Николае поп Лѣка Биедиѣ и ѣ попе ило код Фоче: храм(ѣ) ѣпени прѣтѣна Бѣци; понокише и ѣлине при Иѣдлинѣ Гералил; понокише и ѣлине ѣ До(к)оли при Иѣдлинѣ Пахоломе Бариѣ Богѣа проти и полиаѣ ихѣ р(к)ителѣ, то (к)е (ки) 1833. Године б(к)а (ж)ита 1ѣ нара. . . тако. . .

Испод овога подвучена је линија, а испод линије написано је другом руком слиједеће:

Ѣ 1835 погташе с(а)е године мѣѣ народ много не-ѣдлин мрзотѣи Ларотѣи пакотѣи народи и много ѣзидѣ ѡка жита: ѣ: пара године не родне тако Ѣ Гѣа Бѣа кѣ-троки сли зѣме сли метилѣ и колѣти ѣ жикотилѣ; 1839 ки едшо лѣто ѣ ѡка крашиа: 2: грош и: 100 пара Гладѣ ки. На Милоша Окренѣкиѣ Кназа Срѣкога (В)икиѣше Срѣи и оде ѣ Кара(к)лахио; еде ѣн мѣ Ан-халил: 1840 (к)а(к)или миро(и) помазание.

Ѣ кратѣ коѣ продѣши окѣ писмѣ не чѣдѣ и мѣни по старилѣ нашилѣ шта ѣѣнише Грѣци ѣ царѣ ихѣ: шта ли Срѣи ѣ царѣ ихѣ тако Бѣгари: ѣдни на дрѣге сло тако. Иѣхоки (к)ѣтѣици С(а)и: и Грѣци ѡд цр(к)а и Икона: Срѣи ѡд царѣ лозѣ прѣѣкоше родѣ шта ли (В)ѣкѣ

Бранко(к)иѣ и ѡгтали лѣно почи пакѣ ѡклаѣ да Богѣ испра(к)и Ѣ иле.

Изгоре на (В)акрѣни (к)а чаршиа у ютрѣ: Таличанике и ѣ алиѣ 50: кѣрила карѣта пѣче. Потрѣи и земаѣ 8: гахата: Иѣгике много народа = 1818 лѣтѣ.

На задњем листу до устава стоји слиједеће:

„Ѣче и ѡцѣ при(к)о(и)лакиа китѣ ѣ Грѣко при(к)о(и)ла(к)наго хрѣтиана(и)го Народа кило(ѣ) до(к)ра талди ѣ Срѣа: ѣ чистотѣ и Бѣгари те иѣ дѣшмани Бо(ж)нем(ѣ) и грѣ(и)о(и)м(ѣ) годоликѣи ѣ гордотѣи Бѣгѣ пѣшти зло! . . .

Од 20 стране устава, па све до краја при дну написано је ситнијем словима:

„Ѣхѣ Бо(ж)е ка(к)ѣ земаѣ доѣ грѣко(и)лѣкио и испра(к)ди царѣ; поклана и и прилѣтѣ(к)о (к)оди иза цира (к)е до козари; (!)

Бо(ж)е Бо(ж)е то прѣткори к(и)ло(и)латио од рѣге: рѣке у праки земаѣ (к)идичили иѣ и по изкорѣ и тражили иѣ и поштѣни люди и ко(и)ко(и)лѣкио ко што трѣла а иѣд кидиче и зли и арѣдѣли и грѣко(и)лѣкио иѣ тврѣколи царѣт(к)ѣ тико и за иѣдѣ како м(и)р(и)чки доѣ кидѣрѣ у До(к)о(и)лѣу без ница го; ки дочеканѣ и г(и)лѣманѣ пакѣ шта сла учини цр(к)и и (к)е мѣд похара и у печал каци (к)е ѡтѣдѣ сли китали и проиѣи и рече Хрѣто(и)м(ѣ) истина чѣ(к)а(и)те и к(к)а(и)ла фарисѣ(и)ка но и ѣтѣ зли к(к)а(и)тѣ и зли люди ѡ зла мѣгѣа еѣд зли ѡд до(к)ра и Црѣ Горе и Шо-рѣче и Кѣчи и Пипѣри и Ро(к)а(и)ца то еѣд зли Иѣточникѣ людѣки проѣи и и да ѣ Богѣ у(и)не; 1834: Владѣкиа иѣ Иѣнѣфѣ поз(к)ан у Станколѣ мислаше да доѣ пакѣ не доѣ за нѣ(и)го(и)лѣ гордотѣ; доѣ Проконѣ: кидѣ: Горди и зли Нра(к)ни 1837 и нѣга Бѣѣ порази ди(ж)е га п(и)триархѣ; доѣ кидѣ А(к)зѣнтѣи 1838; и много трошка Херцего(к)ина подни. Ѣче царѣт(к)ѣѣѣ Сѣлѣли А(к)дѣла млади (к)оцари и 18: лѣтѣом ро(ж)дѣниа . . .

* * *

Бавеѣи се као што сам казао у Плевѣлима отишао сам куѣи прѣчасн. госп. Јосифа Шилѣка са оцем Јаковом Шилѣком свѣштѣеником, и ту сам нашао неке старе записе, што мислим, да неѣе ни оне бити на одмет.

На почетном листу „малог Срѣѣака“ написано је слиједеће:

„С(а)и к(и)и(ж)ица по(и)па ѣ(и)тѣлиа ѡ ила п(и)л(к)а(и)ка(и)ѣ полѣ ѣ ѡтѣчѣто(и)лѣ еѣѣ (В)ранкѣи (В)ранѣш) и ила Блиш-ко(к)е то(и)гда по(и)по(к)а(и)ше иѣ полѣ у И(и)лно(и) цр(к)и. л(ѣ)т(ѣ)о на 1769 лица а(к)гѣгѣа ѣ (прѣви) дн.“ На другој корици стоји:

„С(а)и к(и)ѣжѣица по(и)па ѣ(к)ѣтѣлиа по(и)грѣгаѣ ѣзѣ грѣши и ерѣи по(и)пѣ Лазар Кѣчѣ за(к)о(и)ли Дрѣкло(к)иѣ лѣѣос (1776) г.

На почетном листу „прав. св. отаца“ написано је:

„Сей книга еркска пр(к)ило еѣи ѿѣт елкснскй попи Яданаиа даде мѣ е ари Ригто Чайничанъ на 18012 (1812) Паки пострн(ж)е се ерн атлание 8 еѣой тронци паки: ки: лксне ерн поклоникъ 1815.“

*

Књига „Библија“ од почетног листа на даље при дну стоји написано све до 45. стране, слиједеће:

„В земли Сербской Алекси(е) Саринскъ къ млархѣй Херцего(к)ницкой и Залолницкой и (е)оѣ рѣчно подпичалъ Синодвали протопопъ Гюргин СЕРБИН длама прочитана локезинилъ к(ъ) Христѣ Братѣлмъ оног монастира прошѣ читачъ да к(ъ) моли(т)к)лхъ и мнѣ не фамили(е)к) ко (к)мто тронцолн монастирѣ не зли(к)лтъ (е)орѣчно пакъ подпичю фамили(е)к)ропѣйкой еркской кнзъ къ кншой разкой (Рашкој) рѣѣ клизъ Но(к)ого Пазара кнл(ж)кнчъ Александръ кнжакнччѣ 1797 года илтикра 25-го днл.“

Још на четири стране имају неколике рјечи, које се не могу прочитати.

*

Књига „Изборац“. На првом листу стоји:

„В(ъ) 1741— Септемрѣа 9. 8 ерѣдѣ ѿ ѣлнн Хрѣсте Бо(ж)е нашъ Дѣлитрѣи ѣ (Б)оѣрне кксн(т)нѣ Хѣ (Христѣ) мой ти дарѣи нл прѣити мирнѣ. . . Бѣдне пѣ-чнна мора ѣ догтѣнѣтѣи козжлвѣцѣа ѣ пакѣ прѣитѣка нлѣкъ здра(к)еткѣѣшнѣ кѣкѣда, Amen Domine Dio...“

На задњој страни стоји:

„Сѣла еѣла ко(ж)ит(к)нѣ кнѣа глаголѣлаа „Изко-рацъ“ мнѣ Пнѣта ѣз Манастира трѣице ѣака ѿто мѣ ѿд оца попа Петра пнѣа 1818 мѣн(ца) Јанѣариа.“

Толико сам приближежио ерпскијех старина у Плевљу те се надам, да могу ваљати испитиваоцу, те их е' тога износим у наш лијепи „Источник“

Фоча, на Херцеговини августа 1891.

Св. Алексије човјек Божији.

Св. Алексије човјек Божији долази 17-га марта сваке године. Народ га на многима мјестима светкује и поштује, као великог Божијег угодника. — По народном свањању св. Алексије био је врло побожан и скроман човјек. Слушао сам, гдје рекну: „Ма тај вам је драги брате скроман и побожан попут св. Алексије.“ —

Ево мили и витешки роде ерпски, што нам народно предање о св. Алексији човјеку Божијем каже: „Св. Алексије био је син врло имућних родитеља. Родитељи му с почетка не имањаху порода од свог срца. Они би се увјек молили премилостивом Творцу, да им даде порода од срца. Преблаг и милостиви Творац неба и земље услиша њихову топлу молбу и њима се нађе мушко чедо, као златна јабука. Надједну му име Алексије. Алексије је јако лијепо напредовао. Његови родитељи имањаху увјек у свом дому три трпезарије, једна је била за одличније госте и њих, друга за стране и путне, а трећа за сиротињу. У њиховој кући било је увјек сирочади. Алексије би се више дружио и општио са сирочади, него и иским другим. —

„Алексије је увјек самођу љубио; више би пута отишао од куће, на остани по пет—шест

дана. По жељи родитељској они га ожене. Управо оне ноћи кад су Алексија свели у зграду с младом његовом, остави он те ноћи свој мили дом, своју милу отаѣбину и своје љубљене и драге родитеље, а оде у туђи свијет.

„Родитељи тражили су га на све стране, али не могаху га никако наћи. — Алексије бацио је са себе своје богаташко одијело, а обукао је просјачко. Његове бивше слуге више су га пута у свијету видели и милостињу му дијелили, а познати га не могоше, он је њих познавао, али се није хтио открити. —

„Пошље много година поврати се Алексије у свој мили завичај и оде ону као просјак, те га замоли, да га прими у свој дом међу осталу сирочад. Отац га драге воље прими, не знајућ, да је то његов јединак Алексије. — Алексије је додуше познао свог милог родитеља, али му се није хтио открити. —

„Како је св. Алексије у дом својих родитеља дошао, опазио је да ће брзо умријети, па би се по вас дуги дан драгом Богу молио. Баш оног дана кад је Алексије умро сама су звона у цркви зазвонила и стари се људи одмах ејетили, да у близини има негдје мртво тијело, које

се је посветило, и збиља нијесу се преварили у својим мислима. Они нађу мртво тијело Алексијино, које се је посветило. Они узму посвећено тијело и однесу га у цркву, а родитељи његови текар послје дознаду, да је оно њихов Алексије

био, што су га најпослије као просјака у свој дом примили.“ —

И данданае по народном мишљењу налази се тијело св. Алексије човјска божијег негдаје у цркви. —

Рукоположени.

Лазар Марковић из Бијељине (Зворничко-Тузланске епархије), свршени богословац српско-правосл. рељевског завода, и учитељ срп. школе у Градаццу, на молбу привременог администратора тузланске митрополије, рукоположен је од Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митро-

полита Дабро-босанског г. Ђорђа Николајевића у Сарајеву 9. фебруара 1892. за ђакона а 16. и. м. и год. за свештеника, и додијељен је за помоћника своје оцу протојереју Димитрију Марковићу пароху у Бијељини.

Разно.

О Васкршњем јајету. У православном хришћанском свијету, на дан свијетлог празника Васкресења Христовог, вјера и радост изражава се трима поздравима један другом: 1. рјечима „Христос воскрес“! и одговором: „во истину воскрес“! 2. братским и искреним пољубцима друг друга (у уста или рамена) и 3. подарком, један другоме, шаренога јајета — обично црвено.

1. Поздрав: „Христос воскрес“ и одговор Другога лица: „во истину воскрес“ напомиње нам радосну вјест о Христовом воскресенију, коју су проијеле жене мирносице прво апостолима а после и свима другима. Тим поздравом ми изражавамо вјеру и радост празника христовог воскресења и побједу над непријатељима хришћанства.

2. Љубљење један другог (лозбание) јесте такође радосно поздравље и израз љубави и братских односа тада, када света црква мати налаже нам, да опростимо и заборавимо на уврједу што су нам нанијели наши ближњи: „простим веја и ради воскресења друг друга обимемъ“. (Церкв. пјесма).

3. Шарено (црвено) јаје, — преставља цијелу земљу, цио свијет искупљен крви Христовом. Даље, служи симолом нашег воскресења. Жидкост у јајету није ништа друго, до мртва бездушна материја из које се по свемогућству Божијем, развије живо суштаство. И тијело наше

тако исто подвргавајући се тљенију и разлагању у трулеж, по свемогућству Божијем, за кога је све живо и пред ким нема смрти и трулежи, постаје живо — васкрсава.

Тај се обичај чува још из предања, кад је Марија Магдалина ишла у Рим императору Тиверију, и приступивши к њему поднијела му црвено јаје, и поздравила га са ријечима: „Христос воскрес“!!

Јаје је дакле израз и символ радости љубави и вјере у будуће воскресеније наше.

Свето-савска прослава у манастиру Гомионици. „Свети Сава, српска слава.“ Па баш драги брате Србине и драгосна Српкињо селе — ја мислим да нема значајније и веселије славе у Србина (изузевши славу крсног имена) од славе св. Саве српске цркве врховне главе.

И збиља, ако игдије, а оно у нашој милој — негда славној Босни поносној и посестримии јој кршној и јуначној Херцеговини, та се је слава одомачила, па шта више по многим селима обдржава; а тако и треба, јер само помоћу српских слава, српских зборова и договора, моћи ће се српска свијест пробудити и утврдити, а богме гдје је српска свијест будна, ту су и српске светиње очуване.

Ето ове године прослави се први пут св. Сава и у Воведенском манастиру Гомионици, па бора ми према приликама мјеста сасвим лијепо.

Вечерња забава, коју је приредила срп. прав. основ. школа обдржавата је у очи св. Саве због Срба тежака, јер њима бијаше лакше доћи у вече, те сјутра-дан присуствовати св. литургији. Забава је почела у $7\frac{3}{4}$ сахата, а трајала је до 3 сахата по поноћи. Све су декламације као и пјевање испале добро. Србадије је било из свијех села манастирске парохије, а и неки оближњи свештеници посјетили су ову забаву.

Сјутра-дан одслужио је св. литургију преподобјеши госп. Гаврило Стојнић, настојатељ; а пошље св. литургије кренула се је Србадија из св. матере цркве у школу, гдје је освештана водица и прелита панахија; отален су неки отишли својим кућама, а угледнији гости и титори остали су на ручку, кога је братство приредило, а и вечера у очи св. Саве била је за све госте приређена.

Но ни приход није слаб према мјесту, а кад се још узме у обзир, да је у истом мјесту обдржавата забава у новембру — 21. 1891. —

Сад пак приложише ова г. г. по 10 фор. Душан Ристић из Тријеста. По 5 фор. и 50 нч. Герасим Кочић, јерамонах гомионички и администратор парохије „Кола.“ По 5 фор. Константин Милић, Србин бањалучанин и судач у Травнику, Васо Стојановић, трговац у Санском-мосту, добар Србин по В. Видовићу из Бос. Градишке, Ј. Ј. Куртовић трговац из Шабца. По 3 фор. Н. Јовановић, трг. Крупа. По 2 фор. Раде и Ристо Стефановић из Крупе, Вид Ковачевић прото бањалучки, Саво Сурутка трговац из Бањалуке, Алија Алихоџић, субаша из Бањалуке, Ристо Кос, ратар из села Первана; Стево Кременовић, трговац из Бањалуке; Лазар и Мих. Трифковић трговац из Пњабора, Ник. Поповић трговац из Модрића. По 1 фор. Ђ. Лазичић парох лусички, Ј. Петровић трговац са Кадиневоде, П. Загорац трговачки помоћник са Кадиневоде, Т. Милосавић, ратар из Кмећана, Илија Кос ратар из Первана, Т. Роговић ратар из Славићке, Ђ. Зорић оружник са Кадиневоде, Л. Јелић из Лијева, Драгутин Керстинг заповједник жандарске поште на Кадинојводи, М. Добројевић трг. из Бос. Крупе, П. Уљаревић трг. из Брчке, Н. Димитријевић трг. из Бањалуке, Ј. Стробл окружни живинар из Бањалуке, Саво П. Вукановић из Приједора, Н. Вучковић трг. из Бањалуке, Остоја Милетић парох шљивански, М. Мариновић трг. из Санског-моста, Димитрије Р.

Билић трг. из Мостара, В. Видовић трг. из Б. Градишке. По 60 нов. Илија Малиновић ситничар из Вардар-Вакуфа, Глигорије Вукмир кнез села Добрње, М. Милановић ситничар из Кмећана. По 50 новч. П. Давидовић, ратар из Кмећана. По 40 новч. Н. Косић ратар из Первана, Ђука Милосавић ратар из Кмећана. По 20 новч. Д. Поповић ратар из Козице, В. Палачковић ратар из Мелине, Ст. Мајсторовић кнез села Мелине, С. Милиновић ратар из Мелине, С. Полић ратар из Мелине, Миле Давидовић ратар из Кмећана, М. Зељковић ратар из Мелине. По 10 новч. С. Дринић ратар из Вилуса, Н. Вученовић ратар из Козице, Ј. Луџија ратар из Кмећана, Н. Дронић ратар из Вилуса, Ђ. Радановић ратар из Мелине, Ст. Максимовић ратар из Мелине, Васо Мрзић ратар из Мелине, Ђукан Батар ратар из Кмећана, Никола Гвозденовић ратар из Мелине, Пејо Јелисавац ратар из Кмећана, Ристо Дронић ратар из Вилуса. — Овом приликом нека је свима родољубним приложницима српска хвала изречена!

У манастиру Гомионици, 16./2. 1892.

За приређивачки одбор :

П. С. Иванчевић,
учитељ и перовођа.

Смије ли љекар живот неизљечимог болесника прекинути? Питање ово расправљано је више пута а последњих дана у толико већма, што се један француски лист на највеће париске медицинске капацитете обратио и од њих мњење у овом погледу затражио.

Мњења су различито испала, али већина нагиње том назору, да љекар није, нити икад може бити овлаштен да живот скраћује. И сам Ернест Ренан, који је тако исто питањ, нагиње том назору. Један од ових капацитета заузео је пак противно становиште и изјавио је, да он држи, да је љекар шта више, дужан скратити живот неизлеченом болеснику, наравно ако — овај то сам жели.

Оба становишта имају нешто за себе и дало би се са „за“ и „против“ расправљати ваздан, У опште се, колико ми држимо, ово питање не би дало ријешити, али у појединим случајевима, могао би се љекар одлучити, да тјера лијечење до крајности или да болеснику скрати живот, — наравно, кад би то писани закони дозвољавали, што до данас ни код једне уређене државе није случај. Прегаженом од кола, коме пријева висе и

коме нема спаса, учинио би услугу, као и многим другом, за кога медицинска знаност е позитивношћу знаде, да неће моћи на животу остати.

Но да чујемо, шта су дотичном француском журналисти поједини питани медицински капацитети рекли.

Професор Шаркот рекао је: „Скратити живот болесника, који големе болове трпи, -- свакако је сумњива ствар, али има случајева. . . . Навешћу вам случај, где би управо човечност било скратити агонију патнику. Узмите случај рака, код кога нема лијека. У својим грозним мучкама моли Вас и преклиње, да му животу крај учините. Па и сродници се тој молби не противе. Видите, у томе би случају ја на себе узао, да жељу болесника испуним. Ја би једноставно дозис морфијума подвостручио, те би тако бар несретан болесник био од својих мука спасен и лако умр'о.“

Професор Поатје, један од најзнаменитијих француских медицинара, изразио се о том питању пак овако: „Ту нема сумње. Дужност је сваког љекара, да живот болесника продужи, да га некако хипнотизира и да му тако улије у главу вјеру у могућност, да му има помоћи и да се може излјечити. То смо ми нашим саљудима дужни. Што се пак мене самог тиче, то знам, шта би на место таког болесника урадио. Ја, богме не би дуго оклевао. . .“ показавши руком и мигом, да би се убио.

Др. Пеан, један од најзнаменитијих француских хирурга казао је ово: „Ми љечници нисмо целати. Ми имамо и право и дужност, да живот нашим болесницима продужимо. Право пак нанети коме смрт, -- то ми немамо. Ма каква била болест и ма какве болове наш болесник трпио, дужни смо ми сво своје знање употребити, да болове ублажимо, али не да смрт ускоримо. Сасма је наравно друга ствар, где се ради о операцији на живот или смрт. Смрт може отуд наступити, али с друге стране може се тиме и живот спасти. Ту дакле нема сумње.

Овако за и против изразили су се и други медицинари и нема сумње, да је немогуће, једногласност у овом питању постићи. Питање је одвећ тешко и за то, што још није установљено шта је неизлечима болест у опште. Толико је пути болест једна као таква проглашена а опет је за то излечена била. Напредак медицинске и хирургijske знаности, донеће и у овом питању више светлости.

„Н. В.“

Чист и нечист восак. У новије доба мјешају восак са „церезин-“ом, па га јевтиније продају и јевтиније воштанице од њега лију. Воштанице, које су ливене од те смјесе -- смрде. Да чист, од нечистог и церезином помијешаног воска распознамо, ово је најпростији начин: Узми парче воска, па га бади на усијано гвожђе. Ако је восак чист, он ће при растапању развити пријатан, чистом воску својствен, медљав мирис, а ако је с церезином помијешан, онда ће се при топљењу подизати бијел, мастан и несносан, смрдљив дим.

„Тежак.“

Исправак. У XI. и XII. свесци овог листа од 1891. године страна 447. у чланку Вертеп-божићњи обичај треба да стоји у почетку срп. народна пословица: „Нема свеца без Божића.“ И у првом ступцу у 10 реду иза ријечи *свијесту* изостал су ове ријечи: „велико је дјело искупљења Сина Божијег, да спасе род људски“ што се овијем исправља.

У I-ој свесци овог листа од о. г. страна 17 у другом ступцу у 14 реду иза ријечи: *словима*, треба да стоји овако: -- *што би неко казао*: „босанцином“ и т. д.

Исказ добровољних прилога, скупљених о првој светосавској бесједи у корист српске школе у Љубушкоме, држаној 14. јануара о. г.

Дотична српско-православна општина на дан св. Саве, свога просветитеља и првонаучитеља о. г. уз помоћ српске школске дјеце и свога пароха одржала је с Божијим благословом, а у славу народне српске свијести прву светосавску прославу у корист своје сиромашне школе и том приликом до сад из мјеста и са стране примила од ове господе дарове: -- По 10 фор. од: браће Витковића и Луке Гњата из Љубушкога, Ђорђе и Ристе Јелачића, Јове Шоле, из Мостара, Аничића и Шкуљевића из Тријеста. По 5 фор. од: Јанка Делића из Љубушкога, митрополита Серафима Перовића, Јове Грковића, Војислава Шоле и синова, Ристе Семиза из Мостара. По 4 фор. од: Симеуна Тодоровића игумана из Житомишља. По 3:50 фор. од: Љубомира Добрића ц. и кр. капетана из Беча. По 3 фор. од: Алид еф. Садиковића градоначелника, Симе Делића, Рудолфа Јаничеха дув. ферв. из Љубушкога, Герасима Јовановића игум. из Дужи, и Вл. Билића из Мостара. По 2 фор. од: Пера Делића, Јове Семиза, Мамут-аге Махића из Љубушкога, Адем-аге Сеферовића из Чапљине, То-

дора Перовића из Требиња, јеромон. Христифора Милутиновића из Житомишљана, Илије Иванишевића, Дамитрије Билића, Лаза Мошћа, игум. Христифора Михаиловића из Мостара, Митрополита Ђорђа Николајевића, Глигорије М. Јевтановића из Сарајева, попа Саве Симића из Љубиња, Луке Ивића, Пере Лалића и Тодора Михајевића из Стоца. По 1 фор. 50 новч. од: Др. Ђорђа Сладовића кот. предстојника и владајника и Александра Влаха пор. из Љубушкога. По 1 фор. 20 нч. од: Ладислава Тикала геометера из Љубушкога. По 1 фор. од: Јозефа Хлебовицког дув. официјала, Илије Делића, Асанга Гујића, Алије Буковца, Ђуре Јелића из Љубушкога, Јове Р. Шајина, Ристе Перина из Мостара, попа Михаила Самарџића из Жупанца, Риста П. Кашиковића, Јове Ротула, Аћима Ђапина из Стоца, Вуја Вирјевића и Риста Савојића из Бихаћа и Саве Јањића из Љубиња. По 50 нч. од: Шпире Јелића, Лазара Ђато, Јове Тахоља, Др. Куарског, Н. Бабела судца, Пере Срдџића канц., Јове Гајишина канц., Саве Манојловића grunt., Ђура Беле официјала, Станка

Барбарића, Икице Рогоћа и Боже Продана из Љубушкога. По 60 нч. Мехмед-еф. Коњечић из Љубушкога.

Свега до сад примљених добровољних прилога 154 фор. и 30 нч. Од улазница примљено је на нашој бесједи 51 фор. и 70 нч. а од томбуле 21 фор. и 7 нч., свега дакле добивено је 227 фор. и 7 нч. од чега отпада на трошкове око бесједе 54 фор. и 98 нч.

Као што се види за наше мјесто диван добитак. Боже уздржи и унаприједи!

А сада свима горњим дароватељима, као и оној многобројној господи и управама са стране, које било којим начином честиташе нам прву светосавску прославу, овијем нека буде најтоплија и најискренија благодарност изречена од потписане општине.

У *Љубушком*, 15. марта 1892. год.

За приређивачки одбор:

Српско-православна општина.

Перовођа:

Јован Гргуревић,
свештеник.

Лука Ђато,
предејдник.

Број 1887.

Натјечај.

Ове 1892. године отвориће се у српско-православном манастиру Озрену, српска вјероисповиједна основна школа, којом ће управљати АЕ. Митрополитска конзисторија у Сарајеву.

За ову школу тражи се учитељ, који ће поред плате 500 (петстотина) фор. годишње имати у манастиру стан и огрјев са довољним вртом.

Компетенти треба да своје инстурпирание молбе са документима, поднесу конзисторији најдаље до свршетка мјесеца јуна 1892. Документима ваља доказати, да је кандидат Србин, православне вјере; да је домаћи син; да је доброг моралног, религиозног и политичног владања, и да је оспособљен на стручном заводу као учитељ за основне школе.

Првенство ће бити рељевских бого-слова; а тражиће се од сваког вјештина у црквеном појању и познавање црквенога правила.

Учитељу ће спадати у дужност, да поред наставним планом за основне школе прописана градива и предмета, врши још и дужност црквеног појца, и да дјецу учи одговарати св. службу.

Напомиње се да ће у овој школи требати обратити довољну пажњу поучавању дјечице у пословима пољопривредним, нарочито упутити њих у вртарству и воћарству.

Из конзисторијалне сједнице,
у Сарајеву 17. октобра 1891.

АЕ и Митрополит дабро-босански:
Ђорђе Николајевић.

Јавна благодарност.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизвољела је нашој цркви — храму св. Архангела Михаила — даровати слиједеће ствари: три пара свештеничких хаљина са дарцима, и то два потпуно нова од fine материје и један полован; један путијер, један дискос и двије звјездице, једну ложницу и копље, један тањир за нафору, кадоницу и суд за сушење агнца, једну дароносницу са двије чашнице и ложницом; један полијелеј и два велика чирака на средини цркве, два тресвјештака за часне трапезе и два мала чирака за проскомидије, једно велико кандило и три мања.

Даље од црквених књига: једно св. Евангелије, један антологион, један триодион, један пентикостарион, два октоиха, један исалтир и једна књига: благодареније за цара.

На овоме красном и скупоцјеном дару, којим се наша црква иначе сиромашна врло дивно окитила, увијем потписати изричемо Високој влади најтоплију и најсрдачнију благодарност.

* * *

Браћа Ђорђе и Ристо Јелачићи из Мостара долазећи на своја добра у Љубушки, уобичајили су сваке године даровати нашој цркви по 15, а свештенику по 10 фор.; на чему им се најискреније благодари. Бог нека их поживи. Дај Боже да се још који могућих Срба на њих угледа.

У Љубушкоме, 16. марта 1892. год.

Одборници срп.-правосл. црквене општине:
Јован М. Гргуревић, парох с. р., Лука Ђњато с. р.
Симо Делић, с. р., Јово Семиз, с. р., Михо
Витковић, с. р.

Књижевне вијести.

„Нови Васпитач“ орган за педагошку књижевност. У препоруку овога листа нека је речено оволико: Листови: „Глас Истине“, „Голуб“, „Женски Свет“, „Застава“, „Јавор“, „Садашњост“, „Стражилово“, „Учител“, „Књижевна Смotra“ „Омладина“, „Просвјета“, „Бачванин“, „Нова Зета“ и „Босанска Вила“ врло су се повољно изразили о његовом правцу и садржини препоручив га топло школи и учитељству. Вис. кр. земаљ. влада у Загребу препоручила га је за набаву свима школ. књижницама у земљи, а тако и вис. министарство просвете на Цетињу. Од стране вис. земаљ. владе у Сарајеву нема никаквих запрека, да се босанско и херцеговачко учитељство на овај лист претплаћују. Славна општина у Митровици претплатила је десет сиромаш. народних школа на „Н. Васп.“ итд. У свему овоме је, без сумње, лијепо јамство, да „Нови Васп.“ својим радом допета одговара савременом захтјеву дапање недагош. књижевности. Друго је јамство за то у лијепом колу наших поштов. сарадника. Прошле године приступише у ово коло наши књижевници: Јов. Миодраговић, Мил. Стојишић, Сретен Лукић и Јос. Стојановић, професори у срп. учитељским школама; Стас. Милованов и др. Миша Лукић, гимназијски професори и неколико браће хрвацких учитеља. За

ову 1892. године обећаше своју сарадњу врени књижевници: др. Милан Јовановић-Башуш, др. Ник. Петровић, управитељ београдске гимназије, Јов. Живановић карловачки професор, чувени пчелар итд.

Програм листу остаје исти. Прошле године отворена је нова стална рубрика: „Поуке из опште знаности“ у ту сврху, да се листом по могућности потпомогне и опште образовање народног учитељства. Ове године одлучисмо, да отворимо још једну сталну рубрику, и то: „Шта тишу наши педагошки листови“. Овде ће поштов. читачи имати кратак месечни преглед садржине свију српских и хрвацких педагошки листова које имамо у замену. Уз то имаде лист и два прилога на име: „Књижевни Преглед“ и „Педагошки Весник“. У првом су оцјене и прикази нових педагошких књига. У другом се саопштавају дневни догађаји у обиму школства и учитељства. Према томе обраћамо се молбом народним учитељима, црквеним општинама, школским одборима, школским областима и свима пријатељима школског и учитељског напретка, да нас претплатом потпомогну у овом раду.

Цијена годишња је 3 фор., погодине 1 фор. 50 новч., на четири мјесеца 1 фор., а на три мјесеца 75 н. За Србију годишња је цијена 8 ди-

нара. Приправници и богослови добијаће лист у по цјене, а црногорски учитељи 2 фор. Лист излази у мјесечним свескама од 2 табака, не рачунав овамо прилоге. Претплату ваља слати на адресу:

Belovar (Kroatien)

Mita Nešković,

kr. žup. školski nadzornik.

Шематизам православне епархије Бокопоторске, дубровачке и спичанске за годину 1892. У Задру, печатња Ивана Водицке 1892. У години 1891. било је у овој епархији 8 манастира, 4 протопрезвитерата, 43 парохије, 7 капеланија, 206 цркава, 5.232 куће, 26.998 душа, 11 свештеника монашког чина, 40 свештеника свјетовног чина, 2 дјакон монашког чина. Родило се 353 мушких и 300 женских законитих, а 11 мушких и 18 женских незаконитих; вјенчало се 126 првобрачних, 32 другобрачних и 5 смијешаних; умрло 210 мушких и 227 женских.

Полажајников дар. Књижница за вриједне ученике. Са сликама приредио Мита Нешковић. Друго издање. Панчево 1892. Наклада књижаре Браће Јовановића. Стр. 55. Цијена 24 повч.

Велики Типик или устав црквени, — написан од пароха и члана архид. консисторије Василија Николајевића, како смо извјешћени, — већ је предан у штампу. Зато се позивају браћа свештеници да похите са претплатом и да ову одвећ потребну књигу црквену набаве за своје парохијалне цркве. Ма да писац овог устава нејма

ни толико претплатника да половину штампарских трошкова исплати, он се ипак усудио дати у штампу рукопис, с надом, с ће се свештеници сви претплатити и ово подузеће подпомогнути.

Препоручујемо и овом приликом пречасним протојерејима и надзиратељима у Босни и Херцеговини да се потруде и што више претплатника међу свештенством сакупе, јер до сад само њих 5 прота у овим земљама скупили су неколико претплатника, а то је мали број, поред великог броја свештеника и цркви које не имају црквеног устава.

Књижница за покајнике, од Гавре Бољарића свештеника, (прештампана из „Б.-Х. Источника.“) Сарајево, 1892. Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића. Страна 28. Цијена 15 повч.

Одговор Димитрија Руварца на чланак „Правда и суд“ од С. М. Веселиновића. Прештампано из „Новог Времена“ за год. 1891. У Земуну 1891. Штампарија Симе Пајића. Стр. 93. — Јануара 1891. штампан је у „Новом Времену“ приказ на књигу г. Веселиновића: О постању српског патријархата. Приказ је написао познати књижевник наш Димитрије Руварац. У приказу је доказао, да је Веселиновићево дјело: о постању српског патријархата испод сваке критике. Г. Веселиновић је написао одговор на приказ Руварчев у „Веснику српске цркве.“ На тај одговор Веселиновићев одговорио је Руварац у „Новом Времену“ под горњим насловом

Читуља.

† Симеон Поповић,

парох мајевачки (дервентски протопрезвитерат) и почасни прото, након дужег боловања преселио се у вјечност 16. децембра 1891. а сјутра дан опојан је од 8 свештеника и сахрањен је пред црквом у Мајевцу. — На гробу држао је говор дервентски прото Васо Јунгић.

Покојник је рођен 1. фебруара 1825. год. у Мајевцу од Ристе, који је био парох у истом селу и матере Дрине. Рукоположен је за ђакон и свештеника 18. и 26. октобра 1847. од митрополита Игњатија I. у Сарајеву. За иконама митрополије сарајевске наменован је 17. септембра 1868. год. од митрополита Дионисија у Мајевцу.

Произведен је за проту 24. септембра 1872. год. од Митрополита Паисија у селу Лијешћу код Бос. Брода.

Дјецу своју, док су малена била, волио је и љубио свим жаром родитељског срца, и свакога је школовао, оженио и последије од себе их одвојио. Синови су му: Поп Јово (умро је), прото Ђорђе Поповић у Модричу, прото Васо Поповић у Градаццу и Ристо Поповић трговачки помоћник у Дервенти.

Док је био здравији и млађи парохију је послуживао ревно и добро. Макар да није учио школе, опет је опажао потребу проповједанља, и ни на једној служби у цркви није пропустио, а да народ не поучи. Правило црквено и богослу-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

жење строго је извршавао и по манастиреки. Имањем црквеним управљао добро и савјесно. Све своје имање покретно и непокретно оставио је и завјештао својим унуцима — синовима покојног попа Јове.

Вјечна му памјаш!

† Томо Михаиловић,

парох Гашићки (градишки протопрезвитерат) након дужег боловања од сушице, преселио се у вјечност 28. децембра 1891. год. Тјело покојниково опојано је од 3 свештеника и сахрањено је сјутра дан.

Покојник је рођен у Брувну (Хрватска) 31. марта 1852. Рукоположен је за ђакона и свештеника 30. априла и 1. марта 1878. од Митрополита Антима.

Иза себе оставио је супругу са четворо нејаке дјеце у великом сиромаштву, а парохијани његови сахранили су га о свом трошку.

Вјечна му памјаш!

† Симеон Ристић

парох Гњионачки (дервентски протопрезвитерат) након кратког боловања преселио се у вјечност 27. фебруара о. г. у четвртак у пола дана, а у селу Гњионици. Опојан је и сахрањен у истом селу у опште гробље 29. фебруара о. г. од тројице свештеника. На гробу држао је говор прото Васо Јунгић, и описао заслуге овог старог свештеника.

Покојник је био син сиромашних родитеља тежака Ристе и Петре Ристића, рођен је у селу Осеђанима (котар Грачаница) 2. фебруара 1819. гдје је у ондашњој школи књигу учио. Рукоположен је за свештеника у Травнику од епископа Агатангела у Јулу мјесецу 1853.

Покојник је био од својих парохијана врло обљубљен и поштован, они су га у свему слушали а он им је разборито предњачио у сваком погледу. Њихове мане он је лијечио zgodним приликама, учио их је увјек поможући се приповијеткама и пословицама. Макар да је био са врло мало науке, ипак је његов савјет више у народу учинио него многога који се броји међу боље говорнике. Да само нешто напоменемо, како се је он у свакој прилици знао наћи.

Био је један човјек сељак, који је због своје самовоље и јогунства проглашен као opak

и зао, те само код бегова буљукбаша добро стојао, а сељани су га се бојали. Он је у цркву долазио, али никад није хтјео свога гуња на руке обући него га је само набацио на рамена, па је тако заогрнут у цркви стојао. Свештеник (покојни поп Бошко Поповић) хтјео га је укорити, али знајући за његову опаку чуд, није се усудио да га на ред опомене. Чувши за то покојник рече попу Божи: да му не треба много посла и да ће он натјерати јогуницу да своје хаљине пристојно обућене има кад у цркву долази. Одма прве службе дође покојник у цркву те ће он служити, а међутим наговори неког свог познаника сељака да и он дође у цркву и да исто онако непристојно заогрне свој гуњ као и онај јогуница. Па кад је било при богослужењу, а он викне на онога свога познаника (наговоренога), да је то срамота и грјех да он долази на молитву заогрнут гуњем, као да је ушао у механу; него вели, да одмах мора љуцки гуњ обући. Овај га одмах послуша, и то учини дјejство и на онога јогуницу, те се брзо заклони међу народ, те и он свој гуњ пристојно обуче, и никад није више неуредан долазио.

Хаџи Али-паша, кога су кмети и цјела Гњионица тапијска својина, дође прије 20 год. и зовне покојнога попа Симу преда се, те му рекне: „Ја хоћу попе, да оно гробље однесеш оданде, јер је оно моја земља, а лијеп је положај, пак ћу ондје чардак градити.“ Покојник му одговори: „Господару! зар ти незнаш да ми имамо тапију на онај комад земље што гробље заузима.“ На то се Хаџи Али-паша зачуди и рече: „дај ми да видим ту тапију.“ На што му покојни одврати: „Господару! тапија је укопана са првим кога смо у оно гробље положили.“ Овај мудри одговор застиди Хаџи Али-пашу и он прекиде говор о томе и остави гробље на миру.

Покојника особито жали сиротиња, јер и ако је био на малој парохији, те и сам сиромашан, опет није никога вратио празне руке. По врх свега опет се је бринуо за нејаку дјецу, која остану без родитеља, те је увјек имао сирочади у својој кући, које је одхрањивао до удаје, или до могућности да може себи хљеба заслужити.

Дјеце своје није имао осим сина — попа Јована Ристића — сада пароха у Новом граду. Парохија покојникова по новој организацији прибијана је у састав парохије дугопољске.

Вјечна му памјаш!

В. Ј.